

İHYA

İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi
International Journal of Islamic Studies

OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU VE BİZANS- AVRUPA EKSENİNDE CEREYAN EDEN MÜNASEBETLER

Yaşar DEMİR*

Öz

Selçuklu Devleti'nin takip ettiği cihan hakimiyeti mefkuresini Osmanoğulları Beyliği devam ettirdi. Bizans'a sınır olmasının yanı sıra uyguladıkları siyasetle Türkmenleri bireyleştirmeyi başaran Osmanoğulları kısa sürede Bizans'ın elindeki yerlerde hakimiyet kurdu. Bizans ise Fransa ve Papalık'tan destek alarak direnmeye çalıştıysa da destekler yeterli gelmedi. Zira o tarihlerde Fransa'da iç karışıklık meydana gelmiş ve buna ilave olarak da İngiltere ile yüz yıl süren bir savaşa girişmişti. Neticede tek kalan Bizans ve Balkanlar'da bulunan devletler, güçlenen Osmanlılar karşısında fazla varlık gösteremediler. Ancak çok geçmeden Katolik dünyası sıranın kendisine geleceğini anladı ve direnç göstermemeye başladı.

Anahtar kelimeler: Osman Bey, ilâ-i kelimatullah, Kayı boyu, Fransa, Bizans, tekfur, alperenler

THE OTTOMAN STATE CREATION AND THE RELATIONSHIPS THAT APPEARZD IN THE EUROPE-BIZANTIUM SURROUNDINGS/AREA/SPHERE

Abstract

The ideal of world domination instigated by the Seljuk dynasty was pursued by the Ottomans. They instituted very quickly their sovereignty over the territories controlled by

* Dr. Yaşar Demir, Fransa Özel Buhara Enstitüsü Müdürü. dr.yasardemir@gmail.com

the Byzantine Empire, despite a common frontier and the will to apply a unifying policy from the Turkmens. The Byzantine Empire tried to resist with the help of France and the Papacy but it wasn't enough. In fact, France at that time was struggling with internal problems and was about to begin the so-called Hundred Years 'War. The Byzantine Empire and the Balkan states were unable to resist the Ottomans, but very soon did the Catholic (ou Christian?) world understood that it was his turn: it began to show some resistance.

Keywords: Ottoman Bey, Kayı tribe, dissemination of Islam, The dervich warrior, France, Byzantium

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin kuruluş evresinde ortaya koyduğu faaliyetler, bunların inanç dünyasındaki dayandığı temel esaslar konusunda günümüzde gittikçe artan oranda araştırmalar yapılmaktadır. Araştırmalara bütüncül yaklaşılarak, Osmanoğullarının yükselişinde ve Bizans ile olan münasebetlerinde diğer devletlerin birbirleriyle ortaya koydukları siyasi ve diplomatik faaliyetlerin ne denli etkili olduğu meselesi incelenmesi gereken bir konudur. Makale bu konuda yeni araştırmalar çerçevesinde Osmanlı Devleti'nin kurulmasındaki etmenleri, Avrupa siyasetinin mevcut durumunun bundaki katkısını yansıtmayı hedeflemektedir. XIII. yüzyılda Bizans, Moğol, Fransa üçgeninde meydana gelen siyasi ve diplomatik gelişmelerin neler olduğu ve Osmanoğullarının yükselişe geçmesi sürecinde bundan ne denli faydalandıkları meselesi ortaya koyulacaktır.

Bir Cihan devleti kurmuş olan Kayı boyunun Anadolu'ya ne zaman geldiği, hangi güzergâh üzerinden Söğüt ve Domaniç'e yerleştiği konusunda tam ve kesin bilgi bulunmadığı noktasında araştırmacılar hem fikirdirler. Zira mevcut bilgiler daha çok XV. asırda kaleme alınan ve hanedanı yüceltmeye matuf olarak hazırlanan kroniklere dayandığından kesin olarak bunların kabullenilmesi güçleşmiştir.¹ Netice itibarıyla Osmanlı Tarihiyle ilgili bilinen en eski eser Ahmedi tarafından manzum olarak kaleme alınmıştır. Buna göre, Sultan I. Alaeddin Keykubat (1192-1237), Kayı boyunun önderlerinden Gündüz Alp ve Ertuğrul'u hizmetine alarak, önce Konya'ya daha sonra da Sultanöyüğü'ne geçmiş ve birlikte Tatar yağmacılarının

¹ Feridun Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, İstanbul, Kitabevi, 2. Baskı, 2003, s.1-2.

üzerine yürümüşlerdir. Bu harekâtın ardından da kendilerine Söğüt ve civarı dirlik olarak verilmiştir.²

Anadolu Selçuklu Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte Anadolu'daki Türkmenler küçük devletçikler olarak tanımlayabileceğimiz beylikler halinde yaşamaktaydılar. Bu beylikler bir devletin ihtiyacı olan kurumsal, adli, askeri ve ekonomik tüm örgütlenmeye sahiptiler.³ Memluk Sultanı Baybars'ın (1223-1277) Aynı Calut savaşında 1260 yılında Moğolları ağır yenilgiye uğratması ve bunun akabinde Sultan Baybars'ın Kayseri'ye kadar gelip Türkmenler ile işbirliği içerisine girmesi Anadolu'da İslamiyet'in bir bütün olarak var olmasında tarihi bir dönemeç olarak kabul edilmektedir.⁴ Moğol baskısı önemli bir oranda hafiflemiş ve Maverâünnehir'den gelen Alperen diye tabir edilen tasavvuf erbabı ya da sofiler⁵ olarak tanımlanan zümre, Anadolu'da Moğol zulmüne direnişi ve gaza etmeyi örgütlemişlerdir. O dönemde Anadolu'da Vefaiyye tarikatı daha etkindi. Şeyh Edebali göç eden alperenleri dergâhında toplamış ve onları belli bir manevi terbiye altına almıştır. Herkesin bu tarikata giremediğini görmekteyiz. Neticede Osmanlı Devleti'nin temeli kabul edilen alperenlerde şu özellikler aranmıştır: Cesaret, kendine güven, yılmazlık, güçlülük ve savaştanlık, atılganlık, dayanıklılık, yerinde metanetle durma, sabırlılık, fırsatları kollama ve yoldaşına vefa.⁶

Anadolu'da etkin olan Vefaiyye tarikatına bağlı olan derviş veya alperenlerin membaı Orta Asya idi. Hoca Ahmed Yesevi Hazretleri'nin ocağında yetişen insanlar cihat için akın akın Anadolu'ya geçip Osmanoğulları'na katılmışlardır. Bu katılım önemli bir sosyal ve dini damar olarak kabul edilmektedir. Kaynaklarda alperenler için Gâziyâni Rum, kadınlar için de Bâciyân-i Rum tabirlerinin kullanıldığını görmekteyiz. Oruç Tarihi'nde yazılanlara göre Gâziyân-i Rum olanların sahip oldukları hasletler şöyledir:⁷ “ *Gazilerdir ve galiplerdir, fi sebilillah hak yoluna durmuşlardır, gaza malını cem' edüp Hakk'a harç edicilerdir ve Hak'tan yana gidicilerdir. Din*

2 Ahmedî, *İskendername*, neşreden, I. Ünver, Ankara, 1982, 65 b, Atsız neşri, *Osmanlı Tarihleri*, Ankara, 1949, s. 7-8. Bakınız, F. Emecen, *İlk Osmanlılar...*, s. 4. Söğüt ve civarının ne zaman dirlik olarak verildiği konusunda bir tarih bulunmamaktadır.

3 Halil İncılık, *Devlet-i Aliye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I, İstanbul, İş Bankası yayınları, 2009*, s. 10.

4 İncılık, *a.g.e.*, s. 9.

5 Ömer Lütfi Barkan, sofiler için kolonizatör dervişler tabirini kullanmaktadır. Bu denli yaklaşım Fransız bakış açısını yansıtmaktadır. İslam'a ait bir kavram olan sofilığın tanımlanması için yabancı terimlerin kullanılması kavramın mahiyetinin anlaşılmasına yetmemektedir. Kolonizasyon insan haklarının sömürülmesi olarak kabul edilmektedir. Söz konusu dervişlerin bölge halklarını sömürü değil onların adil bir hayat sürmesine yardımcı olmaktan başka gaye gütmedikleri aşikârdır.

6 İncılık, *a.g.e.*, s. 25.

7 İncılık, *a.g.e.*, s. 18.

yolunda gayretlüdürler, dünyaya mağrur değillerdir. Şeriat yolunu gözetnicilerdir, ehl-i şirkten intikam alıcılardır”.

Tüm bu özelliklere sahip kişiler tasavvufi bir hayatın mensubu olarak cihada katılırlardı. Sadece Allah’ın rızasını kazanmaya niyet etmeleri kendilerine öğütlenir, ganimet sahibi olma, tamahkârlık vb. duygulardan uzak durmaları istenirdi. Bu zümre Osman Bey’in vurucu gücünü oluşturduğu gibi, fethedilen yerlerde sosyal, iktisadi ve dini düzenin kurulmasında da idari personel olarak önemli vazifeler ifa etmiştir. Zira alperenler arasında fakih dediğimiz din âlimleri de bulunmaktaydı. Bu âlimler kadı olarak görev yapar ve devletin adaletle hükmetmesini sağlarlardı. Nitekim çoğu yerler savaşa fethedilmesine rağmen diğer devletlerde olduğu kadar yakıp yıkma ve yağmalanma yaşanmamış, eldeki ganimetler İslam hukukuna göre değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Gaza, cihat olgusunun Batılı tarihçilerce de kabullenildiğini belirtmek gerekir. Ünlü tarihçi Avusturyalı Paul Wittek gaza ideolojisinin Osmanlıların devlet kurma sürecinde etkin olan en önemli faktör olduğunu kabul etmektedir.⁸

Ertuğrul Bey Gazi’nin 1281’de 93 yaşında vefat etmesinden sonra Kayı boyunun idaresi, diğer Türk boylarının da ittifak etmesiyle 23 yaşındaki Osman Bey’e⁹ geçmiştir. Yazıcızâde’nin bildirdiğine göre uçta bulunan Oğuz beyleri büyük bir kurultay yapmışlardır. Etrafta dağınık haldeki Türkmenler, Tatar ve Bizans Tekfurlarının saldırılarından muzdarip olan kitleler de kurultay esnasında Osman Bey’e gelerek dertlerini anlatmışlar ve Selçuklunun kendilerine çare olamayacağından bahisle, Osman Bey’in padişah olmasını istemişlerdir.¹⁰ Burada anlatılanlara göre, kurultayda Oğuz töresine uygun bir şekilde hareket edildiği anlaşılmaktadır. Türk devlet geleneğinde göçerlerin korunması, onlara kışlak ve yaylakların bulunması, soyun devamı için her türlü tedbirin alınması beyin göreviydi. Osman Bey, kişiliği ve etrafa saldırdığı namıyla Türkmenlerin bu yöndeki beklentilerinin yerine getirileceği noktasında onları etkilemiştir.

Osman Bey Bâlâ Hatun ile evlendikten sonra Şeyh Edebalı’nın manevi terbiyesi altına girmiştir. Bilindiği gibi tüm alperenler Edebalı’ye bağlıydılar. Ertuğrul Bey’in vefatı akabinde Osman Bey’in idareye seçilmesi tesadüfi değildir. Zira sosyo politik ve dini olarak etkin bir

⁸ Paul Wittek, *The Rise of the Ottoman Empire*, London, 1938.

⁹ Osman Bey 1258 yılında Söğüt’te dünyaya gelmiştir. Kişilik olarak cesareti ve atılganlığıyla etrafında nam salmıştı. 1280 yılında Selçuklu vezirlerinden Ömer Abdulaziz Bey’in kızı Mal Hatun ile evlendiği kaynaklarda geçmektedir. Orhan Bey’in bu evlilikten olduğu söylenmekle birlikte buna itiraz eden bilgiler de mevcuttur. Vefaiyye tarikatı Şeyhi Edebalı’nın kızı Rabia Bala Hatun’dan olduğu da söylenmektedir. Ancak bu evliliğin 1288 yılında olduğu kabul edilirse Orhan Bey’in Edebalı’nın torunu olmadığı sonucuna varmak mümkündür. Zira Orhan Bey’in 14 yaşında evlenmiş olması uzak bir ihtimaldir. Akgündüz Ahmet, Öztürk, *Bilinmeyen Osmanlı*, İstanbul, OSAV, 2000, s. 36. *Behcet’üt Tevarih*.

¹⁰ Emecen, *İlk Osmanlılar*, s. 6.

konumda olan Şeyh Edebali'nin Osman Bey'i desteklemesi beklenen bir durumdu. Cihadı içtenlikle kabul ederek bunu hayatın her safhasında tatbik eden sofilerin, savaşçı özelliği olan Osman Bey'i seve seve kabul etmeleri doğal bir sonuçtu.¹¹

Osmanoğullarının tarih sahnesine çıkışlarında yukarıda sıraladığımız etmenlerin yanında, o dönemdeki uluslararası ilişkilerin ve jeopolitiğin de katkısının olduğunu belirtmek gerekir. Köseadağ Savaşı'ndan sonra Baycu Noyan'ın 1256'da Konya'ya kadar yürüyerek Anadolu Selçuklu Sultan'ı II. İzzeddin Keykavus'u (1246-1262) yerinden etmesi, Anadolu Türkmenlerinin sosyo politik yapılarını derinden sarsmıştır. Zayıf da olsa Oğuz soyundan bir Sultan'ın taht-i idaresinde yarı bağımsız şekilde hüküm süren beylikler, Moğol istilası ve hâkimiyeti altına girme tehlikesini görmüşlerdi. Bu tespitin, Türkmen beylerin bir güçlü beyin etrafında toplanılması fikrinin zaruret olduğunu düşünmelerine neden olduğunu belirtmek mümkündür. II. Keykavus'un Bizans'a sığınması, oradan destek alarak Türkmenleri Moğollara karşı mücadeleye teşvik etmesi Türkmenlerin daha güçlü bir Moğol ordusuyla karşılaşmalarına neden olmuştur. 1284'de Konya üzerine yürüyerek burayı işgal ettikten sonra Moğollar, Sultan Mesud'u tahta çıkardılar. Türkmenler bu duruma isyan ettilerse de Argun Han'ın oğlu Keyhatu'nun büyük bir orduyla 1288'de tekrar Konya'ya gelişiyle devrin büyük beyliği Germiyanoğulları ve civar beylikler itaat etmek zorunda kalmışlardır. Bu dönemde Osman Bey'in riyaseti ele alması tesadüf olarak kabul edilmemelidir. Âşık Paşazade'nin de bahsettiği büyük Oğuz kurultayı bu dönemde gerçekleştirilmiştir.¹² Ortaya koyulan iradenin Moğollara tabi olmayan bir güçlü idarenin kurulması yönünde tecelli ettiğini, sonraki gelişmeler göstermektedir. Osman Bey, doğrudan güçlü ve İslam'ı seçmiş İlhanlı Devleti ile uğraşmak yerine, gaza ve cihat mefkûresi etrafında topladığı kuvvetlerle önce Bizans'a akınlar düzenlemiş ve ardından civardaki Türkmenlerin teveccühünü kazanmayı başarmıştır. Neticede hiçbir Türkmen beyliğinin yapamadığını Osman Bey Moğollara ve Bizans'a karşı çıkarak gerçekleştirmiştir.

Bizans ise 1289 senesinde uluslararası diplomatik girişimlerde bulunmaya başlamıştır. II. Andronikos (imparatorluk yılları 1282-1332) Fransız Kralına, Memluk Sultanlığına ve daha birçok devlete mektuplar göndererek yardımlarını talep etmiştir.¹³ Ancak Bizans'ın diplomatik girişimleri Osman Bey'i siyasetinden döndürememiştir. Bu arada akınlar devam etmiş, ayrıca, İlhanlı Devleti'nin kendi içinde meydana gelen karışıklık, Anadolu üzerindeki baskısının

11 İnalçık, *a. g. e.*, s. 11.

12 Emecen, *İlk Osmanlılar*, s. 6.

13 Elisabeth Malamut, « La lettre diplomatique et l'ambassadeur à Bizance sous le règne d'Andronic II », éd : Denise aigle et Stéphane Péquignot, *La correspondance entre souverains, princes et cités-états*, Turnhot, Brepols, 2013.

zayıflamasına neden olmuştur. Sülemiş (1256- 1335) ile Keyhatu'nun 1296'daki mücadelesi Osmanoğulları'na yaramış ve bunun sonucunda 1299 yılında Osman Bey artık kesin bir biçimde İlhanlı hâkimiyetini tanımadığını ilan etmiştir¹⁴ Osman Bey'in bu başkaldırısı, Oğuz kurultayında ortaya koyulan iradenin ilk meyvesi olarak kabul edilebilir. Bundan sonra artık ilayi Kelimatullah'ın Dünya'ya yayılması mefkûresi çerçevesinde güçlerin birleştirilerek kurulacak bir idari yapılanma ile ilk safhada Bizans, daha sonra da Avrupa'ya doğru açılma hamlelerini uygulamak, nihai hedef olarak ortaya çıkacaktır.

İlhanlı baskısından kurtulan, Selçukluya olan manevi bağlılığın; devletin güçsüzleşmesi ve etkisinin yok olmaya başlamasıyla birlikte Şeyh Edebali'nin şahsi manevisinde gaza mefkûresi etrafında örgütlenen alperenler, ahi teşkilatı mensupları ve Türkmenlerden oluşan bu birlik Osman Bey riyasetinde devletin temelini oluşturmuştur. Osman Bey, sağlanan sofi-Türkmen birliğinin ideallerini fiiliyata dönüştürmüş ve 1302'de yapılan Koyunhisar Savaşı'nda seçkin askerlerden oluşan Bizans ordusunu bozguna uğratarak siyasi etkinliğini perçinlemiştir.¹⁵ Artık tarih sahnesinde bin yıllık bir devletin ordusunu bozguna uğratabilen bir devletin varlığı kabullenilmeye başlanmıştır.

Osman Bey'in ortaya çıkması, din adına bir fırsat olarak görülmüştür. Küfür karanlığında bulunan Rum ahali için de bir aydınlık nişanesi, kurtuluş vesilesi olduğu kabul edilmiştir. Bu sözlerden anlaşıldığı kadarıyla o dönemde halk bir mücahid beklemektedir. Uzunca bir dönem süren Moğol istilası yüzünden sarsılan düzenin yeniden tesisi, gazaların yeniden başlaması ve ilayi Kelimatullah'ın etrafa yayılması konusunda bir ön açıcı lideri arzulamaktadır. Osman Bey'in bu haleti ruhiye içerisinde yetiştiğini kabul etmek mümkündür. Halkta olan beklentiye ilaveten bölgede en sevilen kanaat önderi olarak kabul edilen Şeyh Edebali'nin kızı ile evlenmesi, kendisinin Ahi teşkilatının da desteğini almasını sağlamış ve böylece ekonomik faaliyet içerisinde olan sofilerin de ortaya koyulan cihada katılmasını temin etmiştir.

Dini bakış açısı Osman Bey'in tüm stratejilerinin temelini oluşturmuştur. Öyle ki ilk hedef olarak Hristiyanlık tarihi için önemli bir yer olan İznik'in¹⁶ alınmasının koyulması bunun en önemli göstergesidir. Bu itibarla, Mudurnu, Lefke, Mekece, Göynük gibi yerler fethedilerek

14 Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Siyaset*, s. 60-62.

15 Halil İnalçık, *Osmanlılar, Fütihat, İmparatorluk, Avrupa İle İlişkiler*, İstanbul, Tımas yayınları, 2010, s. 107-108.

16 İznik, Hristiyanlıkta Saint Synode denen toplantının yapıldığı ve İncil'in 4'e indirildiği yer olarak tarihe geçmiş bir yerdir. İlk olarak Süleyman Şah tarafından 1084'de fethedilen bu yer, 1097'de Haçlılar tarafından tekrar alınmıştır.

İznik'in fethine zemin hazırlamıştır.¹⁷ Osman Bey bu fetihlerden sonra Gazi sıfatıyla etrafta nam salmıştır.

Gittikçe artan oranda gaza yapması beraberinde kendisini iki ateş arasında bırakma riski de taşımaktaydı. Birincisi fetihler hala Anadolu'da etkin olan Moğol hâkimiyetinin tepkisini çekebilirdi. İkincisi ise Türkmenler Bizans'ın top yekûn bir tazyikine maruz kalabiliyorlardı. Bu noktada, Osman Gazi'nin; alperenleri birliği etrafında toparlama, daimi surette uç bölgesine yeni yerleşimciler bulma ve diğer Türkmen beyliklerine tahakküm kurmadan onları gaza amacına inandırmaktan başka çaresinin olamayacağını belirtmek gerekir.

Osman Bey'in izlediği siyasette atılan olmanın yanında politik dengeleri de gözettiğini görmek mümkündür. Selçuklu hâkimiyetini tanıyan Kastamonu-Ankara hattında Sipah-bed diye tabir edilen emirleri de gaza faaliyetlerine dâhil etmesi bunun en önemli göstergesidir. Böylece yerelde elinde güç bulunan herkesin cihada katılmasını sağlamıştır. Diğer taraftan sadece Müslümanları gözetmemiş, Hristiyan halkın da korumasını üstlenerek bölgede kendisine büyük bir güven duyulmasını sağlamıştır. Hukuki olarak istimalet diye tabir edilen kavram, fethedilen yerlerdeki halka eman verilmesi suretiyle halkın yerlerinde bırakılması anlamına gelmektedir. Osman Gazi, fethettiği yerlerde bu usulü takip etmiş ve iktisadi olarak o yerlerin göçler yüzünden geriye gitmesini önlemiştir. Bu hususu Âşık Paşazade şöyle dile getirmektedir:¹⁸

“Bu dört pare hisarları, Bilecik, Yarhisar, İnegöl, Yenişehir, kim aldılar vilayetlerinde adlu dad ettiler ve cemi' köyleri yerlu yerine gelup mütemekkin oldular. Vakitleri kâfir zamanından daha eyü oldu belki. Zira bundaki kafirlerin rahathğını işitip gayri vilayetlerden dahi adam gelmeye başladı”.

Anlaşıldığına göre Osman Gazi iki stratejiyi aynı anda yürütmüştür. Müslümanları gazaya teşvik ederek askeri ve siyasi bir güç elde ederken, fetih sonrasında Hristiyan ahalide ve civarda oluşacak tepkileri de söz konusu yerlere adalet, ekonomik ferahlık, dini serbestlik getirerek etkisiz hale getirmiştir. Görüldüğü gibi fetihlerle sağladığı adli ve iktisadi düzen sayesinde Osmanoğulları bir cazibe merkezi haline gelmeye başlamıştır. Ezip geçme, yağma ve toprak kazanma gibi daha çok salt küçük çıkarlar elde etmekten ziyade, sistemli, kurumsal bir idarenin tesisiyle ileride daha büyük bir idarenin kurulma isteğinin olduğu uygulamalardan görülmektedir. Fethedilen yerlere, kadılar, iyi yetişmiş idareciler atanması devlet kurulmasına yönelik önemli adımlar olmuştur. Ayrıca kiliseler camiye çevrilmek suretiyle Müslüman

¹⁷ İnalçık, a.g.e., s. 10-11.

¹⁸ İnalçık, a.g.e, s. 11. Aşık Paşazade Tarihi.

halktaki maneviyatın ve cihada olan iştiağın artmasını sağlamış, bunun yanında pazarlar kurarak ekonomik olarak gelişmelerini de ihmal etmemiştir.¹⁹

Bizans İmparatorluğunun Durumu

Fransa'nın Clermon Ferrand şehrinde II. Urbanus tarafından yapılan bir çağrının Avrupa devletlerinde politik ve askeri karşılığını bulması sonucu İslam Dünyası'na yönelik topyekûn bir haçlı birliği oluşmuştu. Latinler ya da Katolik birliği olarak adlandırılan bu dini, siyasi ve askeri oluşum harekete geçerek İstanbul'a girmiş ve mevcut idareyi sarsarak Bizans İmparatorluğu'nun sonunu hazırlayan süreci başlatmıştır. Avrupalı soylularca idare edilen ordunun 12 Nisan 1204'deki Müslümanlar üzerine yönelen saldırısı, ilk etkisini Ortodokslar üzerinde göstermiş ve bunun sonucunda İstanbul'da Latin Krallığı ilan edilmişti. İmparator III. Alexis de kaçmak zorunda kalmıştı. Tarihinde ilk defa Bizans idareden yoksun hale düşmüştür. Bu idari boşluk kısa sürede kendisini Bizans içi taç kavgalarının meydana gelmesiyle göstermiştir. Latin işgali sonunda birçok soylu İznik'e sürülmüş ve sürgündekiler tarafından III. Alexis ile Théodore Lascaris İmparator ilan edilmişlerdir. Böylece kaynaklarda da yer alan Anadolu İmparatoru kavramı ve İznik Devleti isimli bir devlet Bizans'ın yerine doğmuştur.²⁰

Bizans idarecileri bu tarihten sonra Latinlere karşı mücadeleye girişmiş ve sonuçta Venediklilerin de desteğiyle 1248'de yeniden İstanbul'a egemen olmuşlardı. VIII. Michel Paleologue önderliğinde harekete geçen İznik Devleti, Trakya'yı ele geçirmiş ve Bizans hâkimiyetini Makedonya'ya kadar genişletmiştir. Bizans bu galibiyetlerle ümitlenmeye başlamıştır.²¹ Ancak Latin işgali Anadolu'da soyluların egemen olduğu küçük yerleşim birimlerinin kurulmasına sebep olmuştu. Bu durumda merkezi otorite gittikçe zayıflamış, merkez- taşra arası idari ilişki de bir bütünlük içerisinde olmamıştır. Tekfur denilen bu yarı otonom despotik yapılanmalar Bizans idaresini kendilerine has bir şekilde sürdürmeye çalışmışlardı. Tekfurlar, Moğol baskısını bitirme iradesi gösteren Türkmen beylerinin gittikçe artan akınlarıyla karşı karşıya kalmışlardı. Türkmenlere oranla aralarında ciddi birlik kuramayan Tekfurlar askeri güç olarak da varlık gösterecek durumda değillerdi.

Bizans'ın içinde bulunduğu durumu iyi tespit ettiği anlaşılan Osman Bey, babasının 1281'de vefatı üzerine idareyi ele alır almaz fetih hareketlerine girişmiş, ilk olarak İnönü ve Eskişehir'i almış, İnegöl üzerine de tazyike başlamıştır. Zira bölge tekfurları İnegöl

¹⁹ *Aşık Paşazade Tarihi*, s. 59.

²⁰ Hélène Ahrweiler, *Byzance et la mer, la marine de guerre, la politique et les institutions maritimes de Byzance aux VIIème- XVIème siècles*, Paris, Université de Paris, faculté des lettres et science humaines, thèse de doctorat, Presse universitaire de France, 1966, s. 301-302.

²¹ Ahrweiler, a.g.e, s. 328.

önderliğinde zaman zaman göç eden Türklere karşı saldırılar düzenlemekteydiler. Türklerin gittikçe güçlenmelerinden ve yerleşmelerinden endişe ediyorlar ve kendilerine göre tedbir alıyorlardı. Aslında Türklerin fazla seçenekleri yoktu. Bölünmüşlük içerisinde olurlarsa tekfurların baskınlarından büyük zarar göreceklerinin farkındaydılar. Netice itibariyle güç birliği yaparak karşı saldırıdan başka çarelerinin olmadıklarının bilincinde olarak fetih hareketlerine girişmişlerdir.

Bizans'ta ise II. Andronikos İmparator idi. Askeri vaziyeti geliştirme yönünde bir strateji belirlemiştir. O dönemde iyi bir donanmaya sahip olan Bizans'ın karada da ordusunu düzenleme yoluna gitmiştir. Bu arada özellikle Marmara ve Ege sahillerindeki Türkmenlere yönelik saldırılar organize ettirmiş ve kısmen başarı da sağlamıştır. Bizans kaybettiği yerleri Türklerden almayı planlamaktaydı; bu yüzden Türklere saldırılar düzenlemekteydi. Ayrıca Avrupa'dan değişik milletlerden paralı askerler temin ederek Türk ilerleyişini engellemeye çalışmaktaydı. Alanlar ve Katalanlar Bizans'ın en çok askeri anlamda kullandığı milletler olmuşlardır.²² Ancak, merkez Avrupa'dan yeterli destek sağlayamaması, deniz birlikleriyle birlikte masrafların artması Bizans'ı tercih yapmaya zorlamış ve bunun sonucunda donanmasının etkinliğini sembolik seviyeye indirmek zorunda kalmıştır.²³ Zira Bizans saldırılarına karşı Osman Bey idaresindeki Türkmen beyler karadan gittikçe daha sert akınlar yapmaya başlamışlardı. Deniz gücü kaybolan Bizans ise çok yönlü bir zarara uğramıştır. İtibarı sarsılmış, dış desteğe muhtaç hale gelmiştir. Erzak tedariki için bile dışa bağımlı olmuş, zaman zaman denizden gelen Türk akınlarına dahi karşı duracak gücü kendinde bulamamıştır. Bu durumda Latinler gittikçe Bizans'ın içerisinde tekrar söz sahibi olarak idarede etkin konuma gelmişlerdi.²⁴ Tabiatıyla bu durumun İstanbul'da yeniden Katolik- Ortodoks gerginliğini getirmedeği söylenemez.

Bizans kaosa sürüklenirken Osman Bey ilk olarak Eskişehir'e yakın mesafedeki Karacahisar'ı almıştır. Fetihlerin hemen akabinde 1284'de Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Mesud (saltanat yılları 1282-1303) kendisine ferman göndererek aldığı yerlerin gelirlerini ve yönetimini kendisine verdiğini bildirmiştir. Böylece bu tarihten sonra Osman Bey artık aşiret reisi değil, devlet olmaya aday bir beyliğin idarecisi konumuna gelmiştir.²⁵ Zira yağmaya devam teklifi eden kardeşi Gündüz'e Osman Bey, "Karacahisar fethinden sonra "Bu nevahilerumuzu

22 Bkz., G. Schulumberger, *Expédition des Almugavares ou routiers catalans en Orient de l'an 1302 à l'an 1311*, Paris, 1924.

23 Ahrweiler, a.g.e., s. 374.

24 Ahrweiler, a.g.e., s. 377.

25 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara, TTK yayınları, c. 1, 2011, s. 106.

yakıp yıkacak, bu şehrimiz kim Karacahisar'dur ma'mur olmaz. Olası budur kim komşularımızla müdara dostlukların edevüz"²⁶ diye mukabelede bulunmuştur.

Görünen o ki dönemin idarecileri ilk ana hedef olarak İznik ve Bursa'yı belirlemişlerdi. Zira bu bölgeler Bizans'a giden yol üzerinde bulunuyorlardı. Ancak Bursa'dan önce çevresinin alınması gerekmekteydi. Telaşa kapılan Tekfurlar, Osman Bey'e pusu kurarak onu bertaraf etmeye teşebbüs etmişlerdir. Yarhisar tekfuru kızının düğününe Osman Bey'i davet etmiş ve sonradan Müslüman olan Harmankaya Beyi, Mihail tarafından bu pusu kendisine haber verilmiştir. Düğüne davetli olarak katılıp, sandıklara gizlediği askerleriyle düğünü basmış ve Bilecik tekfurunun oğluyla evlenecek olan Yarhisar tekfurunun kızını da oğlu Orhan'a nikâhlamıştır. Böylece Yarhisar ve Bilecik 1299'da fethedilmiştir.²⁷ Bu arada, beyliğine karşı gizli olarak faaliyette bulunan ve kendine muhalefet eden Dünder Bey de katledilmiştir. Yarhisar'ın akabinde İnegöl'e gelerek 1299'da almış ve Bursa yolu da tamamen açılmıştır.

Bizans gelişmelere kayıtsız kalmamış gönderdiği orduyla Osman Bey'i tamamen silmeyi hedeflemiştir. Muzalon komutasındaki ordu Kestel, Atranos, Kite tekfurlarının kuvvetleriyle birleşerek Koyunhisar'a gelmişlerdir. Anonim *Tevarih-i Ali Osman* kaynağında belirtildiğine göre Bizans gemilerle asker ve malzeme sevkiyatı yapmıştır. Bunu haber alan Osman Bey İznik Gölü tarafından yardıma gelen gruba müdahale ederek bunları tam bir bozguna uğratmıştır.²⁸

Bizanslı tarihçi Pachymeres Bizans ordusunun tam sayısını vermemekte, Osman Bey'in ise beşbin kişilik bir güce sahip olduğunu belirtmektedir. 1302'de²⁹ yapılan ve Koyunhisar ya da Bapheus olarak adlandırılan muharebede Osman Bey Bizans'ı tam bir bozguna uğratmış ve adeta ikinci Miryakefalon mağlubiyetini yaşatmıştır. Bilindiği gibi Miryakefalon savaşında II. Kılıçarslan kumandasındaki Selçuklu ordusu diğer Hristiyanlarca da desteklenen Bizans ordusunu 1176'da mağlup etmiş ve Türklerin Anadolu'dan atılma heveslerini bitirmişti. Tıpkı bu zafer gibi, Osman Bey'de 125 sene sonra yeşeren bu niyeti başlamadan söndürmüştü. Bu tarihten sonra Bizans'ın Türkler üzerine tek başına savaşamadığını görmekteyiz.

Elde edilen bu zafer Osmanoğulları açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Cıvarda, gazalara katılmak isteyenleri gayrete getirmiş ve böylece Osman Bey'in askeri gücü artmıştır. Nitekim bu husus dönemin ünlü Bizans tarihçisi Pachymeres'in de eserinde yer almaktadır. Birçok gazinin savaştan sonra Osman Bey'in idaresine girdiği hususunda eserinde bahsetmektedir. Gittikçe köşeye sıkıştığının farkında olan Bizans İmparatoru II. Andronikos'un

26 Aşık Paşazade Tarihi, İnalçık, a.g.e., s. 12.

27 Uzunçarşılı, a. g. e., s. 107.

28 İnalçık, *Osmanlı Araştırmaları...*, s. 16.

29 Uzunçarşılı, a. g. e., s. 109.

kızlarından birini İlhanlı hükümdarına teklif ederek yardım talebi girişimi de akamete uğramıştır. Zira İlhanlı Devleti içerisinde baş gösteren gailelerin bunda etkili olduğunu belirtmek gerekir. Bizans'ın bu girişimine karşı Osman Bey Sakarya'nın Doğu'sunu da fethederek muhtemel bir İlhanlı saldırısına karşı tertibat almıştır.³⁰

Osman Bey fetihlere devam ederek 1308'de Karahisar'ı almış ve yeniden İznik'i tazyike devam etmiştir. Diğer taraftan da Bursa'nın yolunu açmaya çalışmıştır. Bursa tekfurunun isteği üzerine belli bir vergi karşılığında anlaşma yapılmış ve bu baskı sona ermiştir.³¹ Ancak bu anlaşma Osman Bey'i fetihler konusunda durdurmamıştır. Aksine Bursa'ya yakın yerleri baskı altına almaya başlamıştır. Mekece, Akhisar, Geyve taraflarını almış ve Bursa'nın yakınında bulunan Kaplıca'ya kale yaptırarak Bursa'yı tamamıyla kontrol altında tutmuştur.³² Tüm bu akınlardan ilk hedefin Bursa olduğu anlaşılmaktadır. Bursa denize sınır olması hasebiyle daha ilerisi için önemli bir geçiş noktasındaydı. O tarihlerden itibaren esasen Bizans'ın siyasi olarak bitirilmesinin ve Avrupa'ya doğru ilerlenmesinin gündemde olduğu anlaşılmaktadır. Bunun için de mutlaka Türklerin denize ulaşmaları gerekmektedir. Nitekim çok geçmeden Yalova ve İzmit dolaylarına akınlar yaparak kısa sürede denize ulaşacaklardı.

Osman Bey'in bu muzafferiyetlerinde Bizans'ın içinde bulunduğu yukarıda kısmen bahsedilen kaos ortamının da katkısının olduğunu belirtmek gerekir. Ardı kesilmeyen taç kavgaları, kardeşler ve hanedan üyeleri arasındaki mücadelelerin Bizans'ın Türklere karşı direncini zayıflattığı bir gerçektir. Karahisar'ın fethinden sonra yürürlüğe koyduğu Moğollar nezdinde aradığı destek politikası da fayda sağlamamış, bilakis Osman Bey'in fetihlerini hızlandırmıştır. Öyle ki vurucu harekâtlarla ilerleyen Alperenler her savaştan galip çıkmışlardır. Bursa, İznik gibi önemli merkez şehirler Osmanlı Beyliği'nin idaresi altındaki yerlerin ortasında kalmış ve doğal olarak da kuşatılmış birer yerleşim birimleri haline gelmişlerdir. Nitekim sabırla yapılan yıldırma harekâtları, mali ve siyasi açıdan Bizans'ın içinde bulunduğu perişan durum, bu yerlerin sulhen Osmanlı Beyliği'ne teslim olmasında önemli rol oynamıştır.³³

Osman Bey savaşçı ve aynı zamanda adil bir kişiliğe sahipti. Şecaati ve yardımseverliğiyle civardaki herkesin takdir ve güvenini kazanmıştı. Tüm bu özelliklerin yanı sıra başarılı olmasında etkin olan birçok öğelerin de var olduğunu belirtmek gerekir. Birincisi gaza ruhu etrafında birleşen gittikçe artan bir nüfusa sahipti. Alperenler, devlet teşkilatının

30 İnalçık, a.g.e., s. 17.

31 Bilindiği gibi İslam hukukunda gayri Müslim bir devlet ya da idare vergi verirse üzerine baskı yapılamaz, üstelik can ve mal emniyeti İslam devletince korunur.

32 Uzunçarşılı, a. g. e., s. 111.

33 Emecen, a.g.e., s. 67.

inceliklerine vakıf, bilgili ve mücadeleci kişilerdi. Yerleştirildiklerinde ilk olarak yarı göçebe bir hayat sürmekteydiler. Neticede kısa sürede Söğüt ve civarında yerleşim birimleri kurarak devletin olgunlaşması için gereken kurumların doğmasını sağladılar. Tekke ve dergâhların yerleşik hayatın can damarı sayılacak sosyal ve siyasal müesseseler olduğunu kabul ettiğimizde, Osman Bey'in devletleşme sürecinde ciddi alt yapıya sahip olduğu ortadadır. Şeyh Edebalı'nın tekkesi ve civarda kurulan medreselerin, Osmanlı Beyliği'nin ihtiyacı olan ilmi anlamda yetişmiş insan gücünün temininde etkin rol üslendikleri bilinmektedir. Nitekim İslam hukuku üzerinde ihtisas sahibi alimler sayesinde savaşlarda elde edilen ganimetler adil olarak taksim edilmiş ve ortaya çıkan düzen sayesinde insanlar arasında adalete olan inanç sağlam temellere oturtulmuştur. Adalete güven ise devletin kurumsallaşmasında çok önemli bir rol oynamış, güçlünün değil İslam hukukunun kuralları insanlar tarafından benimsenmiştir.

İkinci olarak mesleki örgütlenmenin tekkeler etrafında kısa zamanda gerçekleşmiş olmasıdır. Ahilik bir tarikat olduğu gibi aynı zamanda değişik meslek gruplarının organize edildiği bir kurumun adıdır. Teşkilat üyeleri ortaya koydukları birliktelik sayesinde ekonomilerini canlı tutuyor, sanat erbabı yetiştiriyor ve meslek eğitimini gerçekleştiriyorlardı. Meslek sahibi insanlar da civarda bulunan ahalinin ihtiyaçlarını karşılıyorlar ve bunun sonucunda da sermayeye sahip oluyorlardı. Fazla sermaye doğal olarak daha fazla askeri güç ve silah sağlamaktaydı.

Üçüncü olarak Osman Bey diplomasiyi çok iyi kullanan bir lider olarak kabul edilmektedir. Bizans'taki taht kavgalarını yakinen takip etmiş ve bu mücadelelere müdahil olarak bölgedeki politik gücünü arttırmıştır. Fetihler karşısında Bizans İmparatoru II. Andronikos kız kardeşi Prenses Mara'yı İlhanlı Moğol hükümdarına vererek Osman Bey'e karşı önlem alırken, Osman Bey de İmparatorun torunu genç Andronikos'u desteklemiş ve böylece bu tehlikeyi ustalıkla bertaraf etmiştir.³⁴ Çevreyle kurduğu iletişim, Müslümanlığı seçen Rumların ileri gelenlerini de gazaya dâhil etmesi bir başka diplomatik başarısı olarak kayda geçmiştir. Özellikle Harman kaya Tekfuru Mihail Koses, Osman Bey'in yakın dostu olarak cihada iştirak etmiş ve halkın İslam'a ısınmasına da vesile olmuştur.

Netice itibariyle, Osmanoğullarının kısa zamanda gelişmesini sağlayan etmenler sıralayacak olursak aşağıdaki hususları belirtmek mümkündür:³⁵

1-Bir uç beyliği olarak doğrudan Bizans ile mücadeleye girişmesi ve çevrede itibar kazanması.

34 Uzunçarşılı, *a. g. e.*, s. 112.

35 Fuad Köprülü, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, İstanbul, 1981, ss. 175-182.

2-Diğer Türk beylikleriyle dostluk kurması, iyi geçinmesi.

3-Moğol baskısı sonucunda Türklerin birleşmesini sağlamasına yönelik politikaları ve bunun başarıya ulaşması.

4-Bizans saldırılarına karşı denizden ve karadan başarılı savunma yapmaları.

5-Taht kavgalarının fazla yaşanmaması ve fethedilen yerlerin bir idare tarafından yönetilmesi, aile içi bölünmelerin yaşanmaması.

6-Diğer Türk beyliklerini bünyelerine katarak onların iktisadi ve askeri güçlerinden faydalanmaları.

7-Hristiyan ailelerin çocuklarını devlet bünyesine alarak onları istihdam etmeleri, bunun sonucunda Hristiyan ahalinin yeni devlete ısınmaları.

8-Selçukludan tebarüz eden tımar sisteminin başarıyla uygulanması. Böylece hem toprağa bağlı üretimin gereği gibi gerçekleşmesinin sağlanması ve masrafsız askeri bir gücün her daim savaşa hazır halde tutulması.

9-Fethedilen yerlerdeki halkın yerlerinde eman verdirilerek tutulması. Yani istimalet siyasetinin başarıyla uygulanması.

Osmanlı Beyliği'nin Kurulması Sürecinde Avrupa

Osmanlı Beyliği'nin kuruluşu sürecini anlamak için, XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Anadolu'daki siyasi ve sosyal durumun bilinmesinin yanı sıra, Avrupa'daki genel durumun göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapılması gerekir. Bu değerlendirmenin Avrupa devlet ve toplumlarının sosyo-psikolojik yapısı, siyasi durumu ve çevre devletlere, özellikle de Müslümanlara yönelik bakışının toplu olarak ele alınmasıyla daha anlaşılabilir olarak ortaya koyulabileceği açıktır. Nihayet böyle bir değerlendirme, olaylara daha geniş açıdan bakılmasını sağlayacak ve daha sarih tespitler yapılması imkânı verecektir.

Haçlı saldırılarından umduğunu bulamayan, üstelik Kudüs'ü almışken de kaybeden Katolik Avrupa'da XIII. yüzyılın ortalarından itibaren suların durulmadığını müşahade etmekteyiz. Öyleki Haçlı birliği oluşturulması fikri yenilgilerin acısını unutturmak için tekrar gündeme getirilmiştir. İlk olarak 1270'de Liège Başdiyakoz'u Tedaldo Visconti, 1271'de St Jean d'Acre (İsrail sınırları içerisinde Akka) şehri Papazı ve sonradan Papa olan X. Grégoire, 1274'de II. Lyon Konsili ve Papa V. Clément'un 1306-1307 yıllarında Poitier'de ve 1310-

1311’de Viyana Konsilinde yaptığı konuşmalar³⁶ Haçlı zihniyetinin sürdüğünü gösteren önemli tarihi olaylar olarak kayda geçmiştir. Konuşmaların ortak konusu Müslümanların yok edilerek Kudüs’ün alınması ve İsa’nın dünya hakimiyetini ilan etmesinin sağlanmasıydı.

Tedaldo Visconti Fransa Kralı IX. Louis’ye gelerek doğrudan bir Haçlı ordusu düzenlenmesi, Kudüs’ün alınması ve böylece iddia edildiği gibi İsa’nın gelerek Dünya hâkimiyetini ilan edeceği noktasında ikna edici sözler söylemesi hemen sonuç vermese de zihinlerde bu fikrin her zaman var olmasına neden olmuştur. Buna ilave olarak kilisenin Haçlı zihniyetini ihraç etmeye çalıştığı da kaynaklardaki bilgilerce teyit edilmektedir. Mamafih, Guillaume de Tripoli (Trablussam Papazı), Nicolas de Vicence ve meşhur seyyah Marco Polo’nun Moğol Hakanı’na Papa’nın mektubunu iletmeleri bu amaca yönelik girişimlerdi.³⁷

Visconti’nin en önemli girişimi ise Chevalier des Templier-Tapınak Şövalyeleri olarak bilinen Haçlı saldırılarında en etkili olan grubu tekrar birliğe dâhil etmesidir. Zira bu şövalyeler, Kudüs’ün ele geçirilmesinden tekrar Müslümanlarca fethedildiği dönem arası kendi başlarına hareket etmekteydiler. Bu itaatsizliklerinin Kudüs’ün kaybında rol oynadığı düşüncesi Avrupa’da hâkim olmuş ve böylece şövalyelerin Avrupa nezdindeki imajları da bozulmuştu. Konjonktürün bir sonucu olmalıdır ki itibarsız görülmelerine rağmen Visconti, 1269’da Paris’e giderek ilk olarak Tapınak Şövalyelerinin lideri Amaury de La Roche ile akabinde İngilizli Edouard, amcası Guillaume de Valence, eniştesi Bretagne Kontu Jean, Tapınak Şövalyelerinin önemli komutanlarından Thomas Bérard, Hospital Şövalye grubunun lideri Hugues Revel ve Kıbrıs Kralı Hugues de Lusignan³⁸ ile görüşmelerde bulunarak Müslümanlara karşı tüm dini unsurları bir araya toplamaya çalışmıştır.³⁹

Tüm bu girişimlerde Doğu Latinleri kavramı etrafında bir birlik oluşturulma gayreti göze çarpmaktadır. Buradaki Latin kavramının Katolikliği ifade etmekte olduğu açıktır. Zira Germenler ile işbirliği başka şekilde açıklanamamaktadır. X. Grégoire’in Papa seçilmesiyle yeniden gündeme gelen Haçlı birliği çalışmalarında Fransa öne çıkmıştır. *L’estoire de Eracles empereur et la conquête de la terre d’Outre mer*⁴⁰ adlı eser bu dönemde kaleme alınmış ve kendilerince kutsal sayılan toprakların ne anlamı olduğu ve buraların ele geçirilmesi için ne

36 Jacques Paviot, *Projets de Croisade 1290-1330*, Paris, L’Académie des Inscriptions et Belle Lettres, 2008, s. 10.

37 Marco Polo, *Le Devisement du monde*, éd : Philippe Ménard, c. 1, Genève, 2001, s. 124-127. Bu sayfalar arasında Papa’nın mektubu yayımlanmıştır.

38 1270’li yıllarda Katolikler Kudüs’ü kaybetmelerine rağmen Kıbrıs Kralı’nı tariflerken yanında Kudüs ve Kıbrıs Kralı olarak şeklinde yazmaktadırlar.

39 Paviot, *a.g.e.*, s. 11.

40 “L’estoire de Eracles empereur et la conquête de la terre d’Outre mer”, *Recueil des historiens des croisades, historiens occidentaux*, Paris, c. 2, 1859, s. 471.

denli çalışmalar yapılması gerektiği ortaya koyulmuştur. Kitapta vurgulanan en çarpıcı hususun Hristiyanlık ideali etrafında tüm Avrupa'nın birleşmesi fikri olması dikkat çekicidir. Özellikle kamuoyunun başarı ve zafer konusunda kesin bir şekilde inandırılmasına rağmen Haçlı saldırılarından mağlubiyetle çıkılmasının kiliseye karşı güvensizliğe sebep oldu. Tabiatıyla güvensizlik kilise için büyük bir tehlike oluşturmaktaydı. Bunu ber taraf etmek için tekrardan kadim düşmana karşı Avrupa kamuoyunu hazırlamak gerektiği stratejisinin benimsendiği ortadadır.

Haçlı seferlerinden ayrı olarak Ortodoks-Katolik birliğinin oluşturulması ve kiliselerin birleşmesi gündeme oturmuştur. Bu meyanda *Zelus Fidei*⁴¹ ideolojisi kabullenilmiştir. Buna göre Papa Grégoire tarafından imzalanan bir kutsal kararname uyarınca kiliselerin birleştiği kararı deklare edilmiştir. 18 Mayıs 1269'ta başlayan toplantı 24 Haziran'a kadar sürmüş ve 29 Haziran'da kiliselerin birleştiği ilan edilmiştir. Bunun akabinde İlhanlı heyeti Papa tarafından kabul edilmiştir. Gelen iki elçiden birisinin vaftiz olmayı kabul etmesi toplantıya katılan papazlarda ortaya koyulan ideolojinin gerçekleşeceği noktasında bir inanç meydana getirmişse de bunun o anlık bir psikoloji sonucunda olduğu ortadadır.⁴²

Zelus Fidei kararnamesinde Müslümanlara yönelik bir dizi uygulamaların hayata geçirilmesinin de yer alması dikkat çekicidir. Buna göre:⁴³

-Kilise 'ye verilen *décime* diye tabir edilen ve devlet tarafından toplanan vergiyle sağlanan meblağ ile Müslümanlarla ticaret yapmak yasaklanmıştır.

-Hristiyanlar arasında birlik ve beraberliğin sağlanması gerekmektedir.

-Rumlarla birlik, Moğollarla işbirliği sağlanmalıdır.

Dini argümanların yanında Haçlı birliğinin oluşmasına sebep olan diğer önemli bir etken de ekonomidir. Memluklar tüm Doğu Akdeniz'i kontrol ettikleri gibi, Hindistan'a Kızıldeniz üzerinden giden deniz yolunu da ellerinde bulunduruyorlardı. Avrupa'dan gelen gemiler İskenderiye limanına gelirler oradan karayoluyla Kızıldeniz'e ulaşarak tekrar gemilerle yollarına devam ederlerdi. Tüccarlar bu güzergah üzerinde Memluklara önemli miktarda vergi ödemek zorunda kalıyorlardı. O dönem ticaret yapan kişilerden olan Fidence de Padoue'ya göre 1291'de İskenderiye'ye gelen üç gemiden birisinin yükü vergiye gitmekteydi. Jacques de

41 *Zelus Fidei* : 1274 yılında Papa X. Grégoire tarafından düzenlenen II. Lyon Konsilinde kiliselerin birleşmesini ve Bizans İmparatoru VIII. Mikael Paleolog'un bunu kabul ettiğini gösteren bir kararnamedir.

42 Paviot, *a.g.e.*, s. 14.

43 Paviot, *a.g.e.*, s. 14.

Moulay günlük 1.000 florinin Memluklara ödendiğini, Foulques de Villaret ise 1307'de 4 gemiden birisinin yapılan ticaret sonucunda vergi olarak bırakıldığını belirtmektedir.⁴⁴ Bu yüksek vergilerin ödenmemesi için Memlukların egemenliği altında bulunan Yakındoğu'nun Haçlı konsorsiyumunun kontrolüne geçmesi gerekmektedir. Böylece Papalık önderliğinde ticari çevrelerin, derebeylerin katıldığı bir Haçlı birliği kurulmaya çalışılmıştır.

Görüldüğü gibi Papalık başkanlığında toplanan konsil, devrin gelişmelerini yakinen takip etmiş ve 1268'de Sultan Baybars karşısında uğradıkları mağlubiyet yüzünden Müslümanlara daha fazla dış bileyen Moğollarla da ittifak yapmaya karar vermiştir. Bu girişim aslında politik ve dini olarak Dünyanın iki siyasi ve dini kutba ayrılması anlamına gelmekteydi. Bir bakıma Müslüman olmayan tüm güçler birleşmek üzereydi.

Sonuçta Anadolu'da İlhanlıların tam bir hâkimiyet kuramamaları, diğer Moğolların da Memluklara saldırmaya cesaret edememeleri ve İlhanlıların kısmen İslam'a geçmeleri Papalık projesinin akamete uğramasına sebep olmuştur. Bu dönemde Osmanlıların gittikçe güçlendiklerini belirtmek gerekir. Osmanoğullarının tarih sahnesinde etkin hale gelmelerini ise, Avrupa öncülüğündeki gayri Müslim ittifaklara Müslümanların Türkler marifetiyle verdikleri bir cevap olarak telakki etmek mümkündür. Avrupa'daki jeopolitik Müslümanlara karşı bir saldırı hazırlığı içermekteyken, Türkler de Bizans'a saldırılar düzenleyerek, Avrupa'ya doğru ilerlemenin hesaplarını yapmaktaydılar.

Devletleşme Süreci-Bizans İle Münasebetler

Orhan Bey, babasının vasiyet ettiği Bursa'yı 6 Nisan 1326'da alarak fetihlere devam etmiş ve ilk hedef olan denizlere ulaşmayı gerçekleştirmiştir. Diğer taraftan Karadeniz'e doğru da akınlar yapılmış ve böylece iki deniz tarafından Bizans kuşatılmaya başlanmıştır. Bursa'nın kaybına Bizans'ın içerlediği ortadadır. Daha burayı kaybetmeden önce Memluklar ve Avrupa nezdinde diplomatik girişimlerde bulunarak destek sağlama çabasında bulunmuşsa da netice alamamıştır.

Fethettiği yerlerin kalıcı olarak elde tutulmasının ancak köklü bir devlet yapısına destek verecek olan ilim adamlarının varlığıyla mümkün olacağına inanan Orhan Bey, ünlü âlim Kayserili Molla Davut'u İznik'e kadı olarak tayin etti.⁴⁵ Devrin ünlü alimini buraya davet etmesi, İznik'in ne denli önemli olduğuna işaret etmektedir. İdari, ekonomik ve sosyal nizamın sağlanması diğer yerlere de örnek teşkil edecek ve bu düzeni gören gayri Müslim beldelerdeki

44 Claude Cohen, *Makhzumiyat. Etudes sur l'histoire économique et financière de l'Égypte médiévale*, Leyde, 1977, s. 66-68.

45 Akgündüz, *Bilinmeyen Osmanlı*, İstanbul, OSAV, 2000, s. 40.

halkın gönlü de kazanılmış olacaktı. Bu arada Orhan Bey ünlü Prenses Theodora ile evlenerek Bizans ile ikinci defa akrabalık bağı kurmuştur. İlk olarak İmparatorun kızı daha sonra Müslüman olan Asporça Hatun ile evlenmiştir. Şüphesiz bu girişim önemli bir diplomatik manevra olarak da kabul edilmektedir. Nitekim belli bir süre sonra Bizans tahtı mirasına yönelik hak iddiasında bulunma fırsatı elde etmiştir. Evliliğin netice itibarıyla Hristiyan halk nezdinde meydana getirdiği algı ve onun sonuçlarının hesaplandığı vakiadır. Halkın İmparatorun kızı ile evlenen Osmanoğulları beyine fetihlerden ötürü tepki gösterme yerine bilakis yeni oluşan idareye bağlanmasına sebep olacağına da göz ardı edilmediğini belirtmek gerekir.

Evlilikle kurulan ilişkilere rağmen Anadolu'da Bizans ile Osmanoğulları arasında çatışmalar devam ederken Balkanlar'da özellikle Sırlar ile Bizans arasında da sorunlar yaşanmaktaydı. İmparator Slav saldırıları karşısında Orhan Bey'den yardım istemiştir. Bu isteği kabul eden Orhan Bey, kardeşi Süleyman Paşa komutasında gönderdiği birlikle Selanik'i Sırlardan kurtarmıştır. Böylece doğrudan ilk defa Avrupa içlerine de müdahil olma fırsatı yakalamış ve Osmanlı Beyliğinin bölgede önemli bir aktör devlet olarak sivrilmelerini sağlamıştır.

Kurumsal yapının yerleşmesiyle birlikte Bizans'a yönelik fetihlerin hızlandığını görmek mümkündür. Daha organize olmuş bir ordu ve devlet yapılanması kuşkusuz otoriteden yoksun olan ya da mevcut otoritelerin baskısı altında bunalan gayri Müslim halkın Osmanlı Devleti'ne bağlanmasını kolaylaştırmıştır.

Orhan Bey babasından tebarüz eden kurumsallaşmayla birlikte fetih politikasına devam ederek Bizans'ı iyice tazyik etmeye başlamıştı. Beyliğin güçlenmeye başladığı dönemde Alperenler'e ilk hedef olarak Osman Bey'in de arzuladığı İznik'in alınmasını göstermişti. Orhan Bey'in artan baskıları üzerine Bizans İmparatoru III. Andronikos 2000'den ziyade atlı ve paralı askerlerden oluşan bir ordu ile Gebze yakınlarındaki Koyunhisar'a gelmişti. Amaç otuz yıldır kuşatma altında tutulan İznik'in kurtarılması ve Türklerin püskürtülmesiydi. Ancak Bizans kaynaklarında geçen bu önemli savaşta ortaya koyulan askeri gücün Türkleri alt etmeye yetmeyeceği ortadaydı. İki ordu 10 Haziran'da 1329'da Palekanon-Eskihisar'da karşı karşıya gelmiş, Orhan Bey 8.000 kadar savaşçıyla Palekanon'a varıp İmparator'a hücum etmiş ve kesin bir zafer kazanmıştır. İmparator yaralı olarak kaçmak zorunda kalmıştır.⁴⁶

Daha yeni oluşan bir beyliğe bile gücü yetmeyerek Koyunhisar savaşında mağlup olan Bizans'ın daha fazla bir kuvvetle İznik gibi önemli bir merkezi savunması beklenirdi. Buna

46 Feridun Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, İstanbul, Kitabevi yayınları, 2008, s.29. Bakınız, İnalcık, *Osmanlı Araştırmaları*, s. 43-44.

ilaveten, Hristiyanlık tarihi için dini öneme haiz bir beldenin savunulması için Avrupa'dan Bizans'a destek gelmemesi de ilginç bir durum olarak kabul edilmekle birlikte Yüzyıl Savaşları'nın sürdüğü bir dönemde İznik'in kaybedildiğini de göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Kısacası Hristiyanların kendi aralarında harp halinde bulunmalarını Orhan Bey iyi değerlendirmiştir.

Bu zafer sonrasında 1331'de İznik halkı kuşatmadan da iyice bunalmış halde Orhan Bey'den eman istediler. Orhan Bey tekfur ve ailesinin istediği yere gitmelerine müsaade etti ve halkı da İznik'i terk veya ikamete devam konusunda serbest bıraktı. Âşık Paşazâde Tarihi'ne göre İznik'ten sadece Tekfur ve maiyeti çıkmıştır. Halk Orhan Bey'e güvenmiş ve yerli yerinde sulh içinde yaşamıştır.⁴⁷

Savaşın sonucunda artık İznik yolu tamamen açılmış ve nihayet 1331'de fethedilmiştir. Bu fetih sosyo psikolojik olarak önemli sonuçları doğurmuştur.

1-Süleyman Şah tarafından fethedilen İznik Haçlılarca 1097'de geri alınmıştı. 234 sene sonra dini öneme sahip İznik tekrar Müslümanların eline geçmiş oldu.

2-İznik'in kaybı Hristiyanlarda korkuya sebep olmuş ve Anadolu'daki direniş ümitleri iyice kırılmıştır.

3-Marmara'ya ulaşmada önemli bir engel ortadan kaldırılmış ve Türkler doğrudan Marmara Denizi'ne ulaşmışlardır.

4- Nihai hedef İstanbul olarak belirlenmiştir.

İznik'in fethinden sonra Orhan Bey akınlarına devam ederek, Gebze'ye kadar olan yerleri fethetmiş ve İzmit'i de tehdit ederek Karadeniz kıyılarına dayanmıştır. İzmit'in tehlikede olduğunu gören İmparator Kantakuzen, gemilerle çıkarma yapmak suretiyle Orhan Bey'in kuşatmasını başlangıçta durdurduysa da tam bir başarı sağlayamadı. Üstelik yılda 2.000 altın haraç ödemeyi kabul ederek⁴⁸ Osmanlı-Bizans ilişkilerinde bir ilke imza atmış oldu. Bundan böyle Bizans haraç veren bir devlet durumuna getirildi.

Yapılan anlaşmaya rağmen Osmanlıların İzmit'ten vazgeçmediğini görmekteyiz. Kantakuzen'in 1337'de Arnavutluk dolaylarında ortaya çıkan isyanı bastırmak için bölgede bulunduğu sıralarda, Akçakoca, Pendik, Aydos dolaylarında Orhan Bey'e bağlı uç beyler ve Şehzade Süleyman komutasındaki birlikler yeniden İzmit'i kuşattılar. Sonunda bir Bizans prensesi tarafından idare edilen İzmit daha fazla açlığa dayanamayarak, sulhen Orhan Bey'e

47 Âşık Paşazade, *Tevarih-i Âşık Paşazade*, s. 92.

48 İnalçık, *a.g.e.*, s. 45.

teslim olmak zorunda kalmıştır. Böylece Osmanlılar Doğu taraflarından denize ulaşarak Bizans'ı daha fazla tazyike başlamışlardır.⁴⁹

İzmit'in düşme dönemlerinde 1336'de Orhan Bey'in kendi adına para bastırıldığını görmekteyiz. Aynı yıllarda İlhanlı Hakanı Ebu Said'in vârişsiz bir şekilde ölmesi sonucunda devletin dağılma sürecine girmesi büyük bir fırsat olmuş ve akabinde Orhan Bey bağımsız olarak davranmaya başlamıştır. Bağımsızlık nişanesi olan para bastırma Osman Bey döneminde olsa da, tarihçiler Osman Bey dönemini devlet olarak tanımlamamaktadırlar. Zira para bastırma bile, eldeki ganimetlerden Selçukluya pay göndermesi, beyliğin bağlılığının bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Orhan Bey ise artık 1336'dan sonra ne İlhanlılara ne de Selçuklulara böyle bir bağlılık göstermediği gibi⁵⁰, sultan unvanını kullanarak müstakil bir güç olduğunu da ilan etmiştir. Böylece Osmanoğulları beyliği patrimoniyal yapıdan çıkararak devlet olduğunu göstermiştir.

Bizans'ın yanı başında gittikçe artan bir oranda ortaya çıkan Türk tehlikesi dururken, neden Arnavutluk ile ilgilendiği meselesi araştırılması gereken bir durum olarak karşımızdadır. Bizans her geçen gün insan ve mali kaynaklarının eridiğinin farkındadır ve özellikle Ortodoks unsurlardan yardım almayı planlamıştır. Elde edeceği ittifakla Osmanlı akınlarına karşı durabileceğini düşündüğü anlaşılmaktadır. Ancak Ortodoks olan civar devletlerden beklediği yardımı alamadığı bir gerçektir. Bu hayal kırıklığı sayesinde ki çok geçmeden Kantakuzen Fransa'nın yardımını talep ederek, tıpkı Selçuklularda olduğu gibi Osmanlılara karşı tekrar Latinlerden medet umar duruma gelmiştir.

Doğu'dan deniz yoluyla Bizans'ı tehdit etmeye başlayan Osmanlılar, bu sefer Çanakkale dolaylarına doğru akınlara yönelerek, batı tarafından da Bizans'ı sıkıştırmaya başlamışlardır. Bu noktada tavaif-i mülukdan olan Karesioğulları beyliğiyle işbirliği içerisine girerek yine bir Türk-İslam bütünlüğü çerçevesinde gaza faaliyetlerini bu sefer denizden yürütmeyi uygulamaya koymuşlardır. Karesioğulları küçük de olsa deniz gücüne sahiptiler. Bergama ve Balıkesir dolaylarının hâkimi durumundaydılar. Onlardan alınan destekle, Yahşi Bey ve Süleyman Paşalar Gelibolu dolaylarını tazyik ediyorlardı. Bu dönemde Karesi emrinde bulunan Hacı İlbey, Evranos Gazi, Ece Bey gibi önemli devlet adamları Orhan Bey'in emrine girerek, Osmanlı Devleti'nin idari ve askeri anlamda daha da güçlenmesine katkıda bulunmuşlardır.

Fetihlerin artmasıyla Avrupalı devletler tedirgin olmaya başlamışlardı ve bunun sonucunda Fransa'dan Savoie Düşesi Anne liderliğinde hazırlanan bir haçlı donanması özellikle

49 İnalçık, *a.g.e.*, s. 46.

50 İnalçık, *a.g.e.*, s. 46.

kıyılarıdaki Türkmen beylikleri üzerine saldırı teşebbüsünde bulunmuştu. 90 gemiden mürekkep ordu 1344'de Umur Bey üzerine yürümüş ve İzmir'e gelmişlerdi. Denizden Osmanlılar devrinde gerçekleşen ilk haçlı saldırısı olması bakımından önemli olan bu askeri organizasyon doğrudan Türkleri Anadolu'dan silecek mahiyette değildi. Aksine Doğu Akdeniz'deki ticaret güvenliğini ve Kıbrıs'ı koruma amacına matuf bir girişimdi. Sonuçta haçlılar bekledikleri başarıyı sağlayamadıkları gibi, Papalık karşısında her zaman kendisini tehlikede gören Bizans'ı da tedirgin etmişlerdi. İmparator VI. Jean Kantakuzen, Orhan Bey'e yanaşmak zorunda kalmış ve kızı Theodora Kantakuzen'i de Orhan Bey'e nikâhlamıştır.

Avrupa'da o dönemde iç karışıklıkların yoğun olduğunu görmekteyiz. Fransa ve İngiltere arasında bir asır sürececek bir savaş başlamıştı. Akrabalık bağı da bulunan Fransa'dan ciddi bir yardım alma ihtimalinin olmadığı Bizans tarafından anlaşıldı. Diğer taraftan ise, Bizans'ın içine düştüğü durumdan faydalanmak isteyen Ceneviz ve Venedikliler arasında da çatışma çıkması bir başka destek umudunun suya düşmesine sebep olmuştur. Bizans açısından varlığını sürdürmek için geriye kalan tek ihtimal, vaziyeti ince bir diplomasiyle idare etmektir. Orhan Bey'e gelince, Avrupa içi çatışmaların yaşanmasına, Bizans'ın köşeye sıkışmasına rağmen kendine yönelebilecek bir Haçlı tehdidini de göz ardı etmeden diplomasiyi kullanarak temkinli bir şekilde ilerlemesine devam etmekteydi.⁵¹

Osmanlı Beyliğinin Akınları Karşısında Bizans'ın Avrupa ile Diplomatik Münasebetleri

Avrupa'da devletler arasında diplomatik münasebetlerin Ortaçağ'da başladığı kabul edilmektedir. İkili ilişkilerde mesajların ve görüşlerin teatisi için mektuplar gönderilmekte, bazen de sözlü olarak karşı tarafa mesaj ileten görevliler vasıtasıyla devletler ifade-i meramı gerçekleştirmektedirler.

Haçlı seferleri sonrasında Bizans'a yardım bahanesiyle girip İstanbul'da darbe yaparak Latin bir idare tesis edildiğinden beri Bizans'ta ekonomik ve sosyal olarak başıbozukluk, kargaşa rutin bir hal almıştır. Latinlerin İslam Dünyasına yaptıkları saldırıların başarısızlıkla sonuçlanması, Anadolu'daki Müslüman Türklerin tam bir birlik içerisinde bu tehlikeye karşı mukavemette bulunmaları, Anadolu'nun Türk yurdu olmasını sağladığı gibi, Bizans'ı da sosyal ve ekonomik olarak kesin bir gerilemeye itmiştir. VIII. Michael Paleologue döneminde neredeyse Rum nüfusun fazla bir etkinliği kalmamış, köylü sınıfının üretim gücü düşmüş, bu

51 Rodolphe Guiland, *L'Empire Byzantin entre 1341 et 1453*, Paris, Centre de documentation universitaire, Sorbonne, 1966, s. 7-8.

yüzden de ihtiyaç olan hammaddelerin temini için Ceneviz ve Venedikli tüccarlar gittikçe bu alanda tekel oluşturmuşlardır.⁵²

Papalık, Latinlerin İstanbul'dan kovulmasına tepki göstermiş ve Papa IV. Urbanus İstanbul'u devrik Latin krallığının vatanı olarak gördüklerini ilan ederek Avrupa'da anti- Bizans liginin oluşmasına neden olmuştur. Bununla da kalmayarak Bizans'a karşı haçlı seferi çağrısında bulunmuştur. Bunun üzerine İmparator derhal İstanbul'un savunmasını sağlama yoluna giderek, Papalığın bu girişimine direnmeye çalışmıştır. Bir yandan da diplomasiyi devreye sokarak yeni Papa seçilen IV. Urbanus'u tebrik için bir elçi göndermiştir. İlişkilerin düzelmesi amacıyla yaptığı bu girişim başarısız olmuştur. Bizans elçisi Roma'da iyi karşılanmamış ve böylece VIII. Michael'in uzlaşma arayışı da suya düşmüştür.⁵³

Gergin diplomatik ilişkiler sonuçta savaşı kaçınılmaz kılmıştır. Papalığa destek vermeyerek Bizans'a yakın duran Sicilyalılar ile Roma arasında 26 Şubat 1266'da meydana gelen Benevento Savaşı Bizans'a yaramıştır. Papalığın istediği İstanbul üzerine yürüme projesi gerçekleşmemiştir. Fransa Kralı IX. Louis'inin kardeşi olan Charles d'Anjou Papa'nın yanında yer alarak Sicilya'ya girmiş ve Bizans'a karşı olan cephede yer almıştır. Bizans Fransa ile anlaşma yolu aramışsa da 27 Mayıs'ta imzalanan Viterbo Anlaşması'nı bahane eden Charles d'Anjou, İstanbul'dan kovulan Latin Kralı II. Baudouin'in hakkının kendisine ait olduğunu söyleyerek Bizans'a baskı yapmaya çalışmıştır. Tehlikenin büyümesi üzerine Bizans çareyi kayıtsız şartsız Roma'ya yakınlaşmakta bulmuştur. Esasen, Roma da Fransa'nın Vatikan'a bu denli yaklaşmasından rahatsızlık duymaktaydı. Fransa Kutsal Roma Devleti'nin bir parçası değildi ve Charlemagne'dan beri Katolik de olsa Franklık kimliğini ön plana çıkaran bir siyaset izlemekteydi. Yeni Papa seçilen X. Grégoire, Bizans'a yönelik işgali dahi masada tutan politikasını Fransa'nın tutumu neticesinde değiştirmiş ve İmparator'un kiliselerin birleşmesi fikrine yakınlık duyarak, eski politikaların silinmesini sağlamıştır. Bu arada Katalanların Sicilya'ya müdahale etmesi ve Sicilyalıların da Fransızlara karşı 1282'de ayaklanmasıyla, VIII. Michael Paleologue iyice rahatlamıştır.⁵⁴ Kiliselerin birleşmesi süreci İznik'in düşüşüne kadar neticesiz bir şekilde devam etmiştir. Çok geçmeden Türk tehlikesiyle karşılaşan Bizans, bu sefer bir zamanlar savaşın eşiğine geldiği Papalık ve Fransa'nın desteğini aramaya koyularak varlığını sürdürmeye çalışmıştır.

52 Alain Ducellier, M. Kaplan, B. Martin, F. Micheau, *Le Moyen age en Orient Byzance et l'Islam, Des Barbares aux Ottomans*, Paris, Hachette, 2003, s. 293.

53 Ahrweiler, *a.g.e.*, s. 340-341.

54 Ahrweiler, *a.g.e.*, s. 342.

Bizans'ın Avrupa ile temasının zamanlaması dikkate alındığında Türklerle yaptıkları savaşların ve sonuçlarının etkili olduğunu müşahade etmekteyiz. Mevcut gerilemenin nelere mal olacağını gören Bizans hanedan üyelerinin hal çareleri aradığını görmekteyiz. İmparator II. Andronikos'un ikinci karısı Irene de Montferrat, 1321'de Bizans topraklarının hanedanın malı olduğunu, dolayısıyla kendilerinin geliştireceği stratejiyle bu durumdan kurtulunabileceğini bir ideoloji olarak ortaya atmıştır.⁵⁵ İdeolojiye göre İstanbul ve mücavir alanlarında hanedan üyeleri topraklarını korumalı ve küçük bir site devleti de olsa Bizans varlığını sürdürmeliydi. Hanedan üyelerini böylesine bir stratejiyi benimsemeye iten sebep, Rum nüfusun azalması ve üretimin erimesiyle birlikte ortaya çıkan mali buhrandı. Artık Bizans için tek amaç bir site devleti olarak uluslararası destek sağlanarak uygulanacak bir denge siyasetiyle ayakta kalabilmektir. Şüphesiz bu stratejinin uygulanması için hanedan üyelerinin birlik beraberlik içerisinde olmaları gerekmektedir. Neticede II. Andronikos Avrupa'da müttefik arama ve Memlukler aracılığıyla da Anadolu'da oluşan birliğin kendine yönelmesini engelleme amacına matuf girişimlerde bulunmaya başlamıştır.

II. Andronikos döneminde eldeki verilere göre değişik devlet ve temsilciliklere toplam 25 mektup gönderilmiştir. Bunlardan 18'i doğrudan Batı'ya, başka bir ifadeyle Katolik devletlere, 7 tanesi de bunların dışında kalan din temsilciliklerine gitmiştir. Yerlere göre dağılım şu şekildedir:⁵⁶

2 mektup Sırp Kralına, 2 mektup Mısır Sultanlığına, 1 mektup Antakya Patrikliğine, 1 mektup İskenderiye Patrikliğine, 1 mektup Alainler'e, 9 mektup Ceneviz, Venedik ve Ragusa Cumhuriyetleri'ne, 1 mektup Hırvat Dukalığına, 4 mektup Aragon ve Sicilya Krallarına, 2 mektup Fransa kralları Philippe le Bel ve IV. Charles'a, 1 mektup Papalığa ve 1 mektup da Montferrat derebeyine gönderilmiştir.

Bizans diplomasisinin İskenderiye'den İspanya'ya, Antakya'dan Fransa'ya kadar bir alanda etkin olmaya çalıştığı ortadadır. Tabiatıyla bu diplomatik kabiliyet yaklaşık bin yıllık bir devletin çevre ile sağladığı ilişkilerinin bir sonucundaydı. Konumuz ile esas ilgili olan, gittikçe çökmeye başlayan Bizans'ın Avrupa ve özellikle de Fransa ile olan diplomatik münasebetleridir. Latince kaleme alınan bu mektuplardan Papa XXII. Jean, Fransız Kralı IV. Charles ve Dominiken olan elçi Benoit Come'a gidenlerin içeriği Ortodoks kilisesinin Katolik kilisesiyle birleşmesi üzerinedir. Bu ilk girişim değildi. 1274'de Lyon Konsili'nde gündeme

⁵⁵ Ducellier, *a.g.e.*, s. 294.

⁵⁶ Elisabeth Malamut, « La lettre diplomatique et l'ambassadeur à Bizance sous le règne d'Andronic II », éd : Denise aigle et Stéphane Péquignot, *La correspondance entre souverains, princes et cités-états*, Turnhot, Brepols, 2013, ss. 149-150.

gelmiş, ancak sonuç olumlu olmamıştı. Bizans'ın o tarihteki konumuna baktığımızda Latinlerin İstanbul'da etkin olduklarını, Anadolu Selçuklularının Köseadağ mağlubiyetinden sonra çöküşe geçtiklerini görmekteyiz. Bundan faydalanarak Katolik kilise ile birleşimini gerçekleştirdiği takdirde Bizans, Miryakefalon Savaşı'nda uğradığı mağlubiyetin acısını çıkaracak ve Türkleri Anadolu'dan atma imkânına kavuşacaktı. Mamafih, bu bir Bizans ideali olarak kabul edilmekteydi.

Osman Bey'in İznik'i kuşatması sonrası iyice telaşa kapılan Bizans İmparatoru, Hiéronymus'u elçi olarak Avignon'da bulunan Caffa Arşöveki'ne daha sonra da 1325'de Psychomallos'u da Venedik'e Marino Sanudo Torsello'ya göndermiştir.⁵⁷ Gündem yine kiliselerin birleşmesidir. Fransız kralına bu minvalde daha sonra 4 tane mektup gönderildiği kayıtlıdır. Doğrudan krala giden ilk Bizans mektubu Cenovalı Simone Doria tarafından 20 Ağustos 1326'da takdim edilmiştir.⁵⁸ Eldeki diğer mektup 1326 tarihlidir. Bu tarihte Bursa Osmanoğulları'nın eline geçmiştir. Bursa'nın fethini müteakip süreçte ana hedefin doğrudan İstanbul olduğu Türk devlet ileri gelenlerince belirlenmiştir. Nitekim ortaya koyulan fetihler bunu göstermiştir.

İşte bu konjonktürde Bizans, Papa XXII. Jean'a ve Benoit de Come'a Mayıs 1327'de bir mektup daha göndererek Fransız kralına teşekkürlerini ifade etmiş ve dostluk niyetlerini belirtmiştir. Mektubunda Fransız kralına "Çok değerli kardeşim Majesteleri" şeklinde ifadeler kullanılması⁵⁹ X. yüzyıl diplomatik üslubunu yansıtmaları bakımından anlamlı ve dikkat çekicidir. Son olarak da Théodore Métochite, Charles le Bel'e bir mektup göndererek Bizans ile Fransa'nın işbirliğini sağlamaya yönelik adımlar atılması konusundaki girişimlere destek vermiştir.

Mevcut mektuplar, Bizans'ın istediği kiliselerin birleşmesi konusunda Fransa tarafındaki muhataplarda sorunlar yaşandığını ortaya koymaktadır. İmparator II. Andronikos, Papa'ya gönderdiği mektubunda elçi Benoit de Come'un kendisinden bir mektup getirmediğinden bahsetmesi, buna karşı Papa'nın Andronikos'a mektup gönderdiğini belirtmesi⁶⁰ ikili ilişkilerde kopukluk olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca belirsiz bir grubun Bizans- Papalık ilişkilerine müdahale ettiğini düşündürmektedir.

57 Malamut, *a.g.m.*, s. 151. Bkz : A.E. Laiou, *Constantinople and the Latins, Thr Foreign Policy of Andronicus II (1282-1328)*, Cambridge, Massachussets, 1972, s. 311-322.

58 Söz konusu mektup Henri Omont tarafından 1892'de ve 1906'de Bibliothèque Nationales des Chartes'da yayımlanmıştır. Ancak daha sonra bu mektuplar arşivde kaybolmuştur. Malamut, *a.g.m.* s. 152.

59 Malamut, *a.g.m.*, s. 152.

60 Malamut, *a.g.m.*, s. 153.

İkinci mektuplaşmayla ilgili olarak ise bunun Elçi Benoit de Come'un vasıtasıyla ilk olarak Papa'ya, akabinde de IV. Charles'a sözlü olarak Andronikos'un mesajını iletildiği bilgisi bulunmaktadır.⁶¹ Kayıtların tutulmasına rağmen sözlü olarak böyle bir girişimin sebebi, kiliselerin birleşmesi yönündeki Bizans talebine Bizans içinden doğacak tepkilerden çekinilmesi gösterilebilir. Mamafih, sözlü gönderilen mesaj, gönderen tarafça kayıt edilmemekte, gönderilen muhatapça kayıt altına alınmaktadır. Dolayısıyla Bizans içerisinde buna karşı çıkanların dayanacağı bir belgenin ortada bırakılmamasının düşünüldüğü ihtimal dâhilindedir.

İkinci olarak II. Andronikos, Kral IV. Charles'a Simone Doria aracılığıyla gönderdiği yazılı mektubun yanında, yine Benoit vasıtasıyla sözlü mesaj göndermiş ve onun dostluğunu istemiştir. Kral'ın bu talebe olumlu yaklaştığı anlaşılmaktadır. Bunu teyit eden bir mektubu da elçi Benoit Andronikos'a götürmüştür.⁶²

Mektupta Bizans'ın sıkıntılar yaşadığından bunda halkın ve kendisinin de sorumlu olduğundan bahsetmesi ilginç olduğu kadar da kesin bir çaresizliğin ifadesi olarak kayıtlara geçmiştir. O dönemlerde böylesine bir mektuptan Osmanlı Beyliği'nin haberdar olup olmadığı, olduysa buna karşı nasıl strateji geliştirdiği ayrı bir konu olarak dikkatleri çekmektedir. Ancak eldeki verilere göre, Osman Bey'den itibaren devam eden süreçte Sultanların Ortodokslara geniş özgürlük tanımaları, ticaret serbestisi sağlamaları ve fethedilen yerlerde sürekli olarak imar politikalarını yürürlüğe koymaları, görünen o ki İmparator Andronikos'u kendi halkı nezdinde itibar anlamında güç duruma düşürmüştür.

Fransa'nın saygı ve sevgi ifadelerinden başka ciddi bir desteği olamayacağını düşünen İmparator, Aragon Kralı II. Jacques'a da kiliselerin birleşmesini, Bizans ile yakın ilişkiler içerisinde bulunan Katalan tüccarlara tanınan ayrıcalıklar için de teşekkürü içeren bir mektup göndermiştir. Ağustos 1327'de, Fransa'ya giden mektubun akabinde bunun gerçekleşmesi, Bizans diplomasisinin çok yönlü işlediğinin bir alameti olarak kabul edilebilir. Katolik dinine mensup Aragon'da da destek talebinin olumlu karşılanmadığını görmekteyiz.

Bizans, Türk ilerleyişi karşısında sadece kiliselerin birleşmesi politikasını devreye sokarak çare düşünmemiş, aynı anda çevre devletlerle olan husumetleri sona erdirerek, gücünü toplamayı ve öncelikli olarak ortaya çıkan ve gittikçe büyüyen Türk tehlikesini bertaraf etmeyi planlamıştır. Ortodoks olan Sırplarla öteden beri devam eden süreçte barış yapma amacıyla 1299'da meşhur elçi Théodore Métochite'i göndermişti. Bizans, Sırp despotu Milutin ile anlaşma yolları aramış ve iyi niyet göstergesi olarak da Simonide adlı daha 5 yaşındaki kızını

61 Aynı sayfa.

62 Malamut, *a.g.m.*, s. 153.

despotla evlendirmiştir.⁶³ Zamanlamanın Osman Bey'in İnegöl'ü alarak İznik'i kuşatmasına denk gelmesi anlamlıdır. Çok geçmeden 1326'da Bursa'nın düşmesi sonucunda 1327'de tekrar Théodore Métochite'i elçi olarak göndermiş ve bu girişim de istenen sonucu vermemiş, çok geçmeden Kantakuzen'in İmparator olmasıyla başlayan iç karışıklık dış politikada da kendisini göstermiştir. Bizans, Sırlarla arayı açmış, üstelik bu sefer Sırlara karşı Orhan Bey'in yardımını istemek zorunda kalmıştır. İyi niyet gösterisi olarak da kızını Orhan Bey'e vermiştir.

Elçi Métochite Sırp kralının annesi, derebeyleri, hanedan üyeleri, kilise mensupları, kilise yüksek idarecileri ve Sırp Arşövekligi'nin de hazır bulunduğu bir karşılamada muhtemel evliliğin de verdiği etkiyle Bizans İmparatoru'nun mesajını okumuş ve Kral Milutin'den bazı şartların yerine getirilmesini istemiştir. Buna göre Sırlar tarafından işgal edilen yerler geri iade edilecek, rehin tutulan Sırlar ve Bizanslılar bir değişimle iade edilecekti. Elçi Métochite'in raporuna göre bu konuda sorunlar meydana gelmiştir. Sırp rehinelerin sayıca daha fazla olduğu, Milutin'in ilk etapta buna rıza göstermediği, ancak daha sonra rehine değişimini kabul ettiği raporda belirtilmektedir.⁶⁴ Neticede kısmen olumlu olarak görünen gelişmeler de Ortodoks olan bu iki devletin tam müttefiklik içerisinde Türklere karşı hareket etmelerine yetmemiştir.

Bizans'ta 1328 yılında II. Andronic'in oğlu III. Andronic babasına başkaldırmış ve bunun sonucunda tahtın ortağı olmuştu. Bu kargaşa aynı zamanda Irene de Montferrat tarafından ortaya atılan stratejinin de çökmesi anlamına gelmiştir. III. Andronic Bizans'ın Avrupa yakasını, elde ettiği güçle kısmen de olsa itaat altına almış ve bu cesaretle Orhan Bey üzerine yürümüştür. Palekanon Savaşı'nda Orhan Bey'in galibiyetiyle Bizans'taki iç dengeler değişmiş, Osmanlılar artık Bizans iç siyasetinin de önemli bir aktörü olmaya başlamışlardır. III. Andronic'in ölümüyle tahta geçen IV. Jean Kantakuzen denge siyasetini yürütmeye çalışmışsa da Sırp ve Bulgarların saldırgan tutumları yüzünden başarılı olamamıştır.⁶⁵ Üstelik Avrupa'dan umut edilen destek bir tarafa, Avrupa ile mücadele etmek ve bu itibarla Osmanlılara yanaşmak zorunda kalmıştır. Orhan Bey, Bizans'ın yaptığı müracaatı fırsat olarak değerlendirmiş ve Kantakuzen'in Sırlarla yaptığı mücadelede Bizans'a destek vererek Boğaz'ın karşı tarafına doğru açılma imkânını Osmanlı Devleti'ne kazandırmıştır.

Avrupa Kıtasına Geçiş Süreci

İlk olarak Bursa'nın, akabinde İznik'in alınması, sonrasında İzmit'e ulaşılması sonucunda Bizans yoğun bir baskı altına alınmıştı. Bu sırada Bizans sadece Osmanlı akınlarıyla değil

63 L. Mavromatis, *La fondation de l'Empire serbe, le kralj Milutin*, Thessalonik, 1978, s. 89-119.

64 Malamut, *a.g.m.* s. 159.

65 Ducellier, *a.g.e.*, s. 294.

Ortodoks Sırlar ile de uğraşmak durumunda kalmıştır. Trakya'da Kantakuzen, İstanbul'da ise V. Ioannis Paleolog Bizans'ı idare etmekteydiler. Bu bölünmüşlük yapı beraberinde rekabeti getiriyor ve iç çekişmelere sahne olan Bizans'ın iyice yıpranmasına sebep oluyordu. Diğer taraftan bu iki imparator birbirlerine üstünlük kurmak için dışarıdan ittifak arayışları içerisine giriyorlardı. Tam da bu sırada Mora ve Teselya'da hâkimiyetini iyice kuvvetlendirerek İstanbul tacına göz koyan Kantakuzen, Orhan Bey'in yardımını talep etmişti. Bir ittifak kurmak için de kızı Theodora'yı Orhan Bey'e verdi. Hemen akabinde Orhan Bey, Kantakuzen'e 1347'de destek vererek kendisinin V. Ioannis Paleolog ile birlikte İstanbul'da ortak imparator ilan edilmesini sağlamıştı. Böylece doğrudan Osmanlı Devleti, Bizans'ın iç işlerinde söz sahibi olan devlet konumunu perçinlemişti.⁶⁶

Kantakuzen, Sırp ve Bulgar krallıklarıyla sürekli çatışma halindeydi. Bizans, Balkanlar'da yağma hareketlerinde bulunuyor ve buradan ekonomik çıkarlar elde ediyordu. Kuşkusuz bu da sorunlar doğuruyor ve düşük ölçekli çatışmalara neden oluyordu. Bölgede etkin olmak isteyen Sırların Bizans üzerine yürüdüklerini haber alan Orhan Bey, Süleyman Paşa'yı bu orduyu kırmaya memur etmiş ve 1352'de bir Sırp ordusu Osmanlı ordusunca bozguna uğratılmıştır.⁶⁷ Böylece ilk defa Osmanlılar Avrupa içinde askeri bir operasyona girişmiş oldular. Bu zafer, Balkanların Osmanlılarca bilinmesini ve onların bölge halklarıyla irtibata geçmelerini sağlamıştır.

Ortaya çıkan Bizans ile işbirliği Avrupa yakasına geçişte kolaylık olması için Türklere bir üs verilmesini zorunlu kılmıştır. Tsympe- Çimpe ya da Cinpi olarak anılan Çanakkale Boğazı'nın karşısındaki bir yer Osmanlılara verilmiş ve böylece ilk defa Osmanlılar Avrupa kıtasına ayak basmışlardır. Bu yerleşmeden Kantakuzen'in rahatsız olduğu açıktır. Cinpi'nin terkedilmesi için yapılan tüm öneriler reddedilmiş ve Osman Bey'in ortaya koyduğu hedef doğrultusunda ilerleme yönünde bir irade ortaya koyulmuştur.

Orhan Bey elde edilen bu fırsatı iyi değerlendirmiş ve Çimpe kalesini Avrupa'ya seferler düzenlemek için bir üs olarak kullanmıştır. Çünkü İstanbul Boğazı'ndan geçişe İmparatorun müsaade etmeyeceği ortadaydı. Bizans hatasını anladıysa da iş işten geçmişti. Gerçekte elinde Türkleri engelleyecek bir güç de yoktu. Kayıtsız şartsız durumu kabullenmek durumunda kalmıştır. Osmanlılar açısından ise barış yoluyla Çimpe'nin alınması, diplomatik bir başarı olduğu kadar, çevredeki halk nezdindeki olumlu imajlarına katkıda bulunan önemli bir olay olmuştur.

66 İnalçık, *a.g.e.*, s. 50-51.

67 Işın Demirkent, « XIV. Yüzyıla Kadar Balkan Yarımadasında Bizans Hakimiyeti », *Kosova Zaferinin 600. Yıldönümü Sempozyumu*, Ankara, TTK, 1992, s. 9.

Gelinen süreçte Süleyman Paşa komutasındaki ordu Gelibolu'ya akınlar düzenleyerek tüm sahili almaya başlamıştır. Bu arada 2 Mart 1354'de meydana gelen depremle tüm kıyılarda bulunan hisarların yıkılması sonucu ani bir hücum düzenleyen Osmanlı ordusu, Biga dâhil tüm yerleşim birimlerini ele geçirdi. Bu akınlarla birlikte sadece İstanbul ve Trakya'nın büyük kısmı Bizans kontrolünde kalmış diğer tüm yerler Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Fetihlerin hemen akabinde uygulamaya konulan iskân politikası sayesinde, bölgenin Türk ve Müslüman olması sağlanmış ve kalıcı hâkimiyetin tesis edilmesi için çalışılmıştır.⁶⁸

Türklerin Rumeli'ye geçişlerinin Bizans'ça nasıl algılandığı ve Bizans'ın Türkler hakkındaki duygularının neler olduğu sorusu önemlidir. Bu konuda Alman Bizantist Herbert Hunger'e göre devrin Bizanslı yazarı Ioannes Chortasmenos tarafından yazıldığı iddia edilen Yunanca bir eser bize cevap verecek mahiyettedir. Ioannes şunları yazmaktadır:⁶⁹

“Bizim günahlarımız sebebiyle tanrı-tanımaz Agaren-Arap ve Türk milleti hesaplanması mümkün olmayan bir kalabalık halinde sınırları dışına taşıp, kara ve denizlerin neredeyse tamamını ele geçirerek hırsından dolayı ayak basmadığı hiçbir yer bırakmadı. Bu yüzden Romalıların devleti pek çok kez korkunç felaketlere uğratıldı; kentleri, toprakları, gelirleri ve Romalıların güvenliğinin kaleleri olan diğer tüm her şey alındı. Ancak böyle olmakla birlikte, o canilerin yurtlarına dönmeleri sebebiyle devlet, tekrar, kısa bir süre sonra, bir şekilde sıkıntılarında kurtulmaktaydı. Çünkü bunlar saldırdıkları zaman eyaletleri yağmalasalar ve Romalıların idaresi altında bulunan bölgeleri on binlerce sıkıntıya boğsalar da, hırsızlar ve korsanlar gibi yağma ve çapulla karınlarını doyurduktan sonra tekrar geldikleri yere geri dönmekteydiler. İmparator Theophilos'un devrinden itibaren pek çok yıl boyunca İstanbul'un Latinler tarafından zaptına kadar bunu yaparak böyle yaşadılar. Ancak o tarihte, Romalıların iktidarı tümüyle itaat altına alınarak zayıflatılmış ve devletin her bir taraftan saldıran bu denli büyük ve kalabalık canavarlara artık dayanacak gücü kalmamıştı. İşte o zaman, bu barbarlar, kentin zaptından sonra geçen kısa zaman zarfında kendilerine engel olacak hiçbir kuvvetin bulunmamasından istifadeyle geçmişte Romalılara tâbi çok sayıdaki yerden az sayıda geri kalan Anadolu'nun sair yerlerine akın ettiler. Yavaş yavaş ilerleyerek Avrupa'ya dahi geçtiler, tüm Trakya ile Makedonya'yı yerle bir ettiler ve büyük ve kalabalık nüfusu olan Bulgarların devletine boyun eğdirdiler. Ne Arnavutlar ne de Sırlar onlara karşı koyamadığı için bunları da

68 İnalçık, a.g.e., s. 51.

69 Eser Fransız yazar Paul Gautier tarafından Yunancası Fransızcaya çevrilmiştir. Paul Gautier, “Un Récit Inédit du Siège de Constantinople par les Turcs (1394–1402)”, *Revue des Études Byzantines*, sayı: 23, 1965, s. 100–117. Türkçe bilgi için bkz : Ferhan Kırıldökme Mollaoğlu, « Sultan I. Beyazıt Dönemine Ait Grekçe Bir Anlatı », *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 2008, sayı : 24, ss. 129-146. Bu ifadeler Avrupalıların Osmanlılar hakkındaki XIV. yüzyıldaki görüşlerini yansıtmaları bakımından önemlidir.

tıpkı Macarlar gibi itaatleri altına aldılar ve tabiri caizse karşılıklarına çıkan herkesi ya savaş ya da barış yoluyla boyundurukları altına alarak ve yok ederek tüm Avrupa'nın bir başından öbür başına kadar ilerlediler. Pek çoğunun onlara karşı durmayı istemesi faydalı bir sonuç getirmedi; ancak Türkler bunlar karşısında da üstünlük sağladılar. Avrupa'da Romalılara ait kentlerin surları, söylendiği gibi, deprem sebebiyle bir gecede yıkılarak inançsızların eline geçti. Bundan böyle, vasat bir bilgiye sahibi olan insanlar bile olayların, bizim Tanrı'ya karşı akılsızca işlediğimiz günahlar sebebiyle Tanrı'nın gazabı olduğunu anladı.”

Yukarıdaki haleti ruhiyeye sahip olarak akınlardan bunalan V. Ioannis 1355'de Papa VI. Innocentus'a elçi göndererek bir kez daha Roma kilisesiyle birleşmeyi teklif etmiş ve Osmanlılara karşı etkin Haçlı ittifakı oluşturulması yönünde talepte bulunmuştur. Bunun için Avignon'da bulunan Papa'nın yanına oğlu Manuel'i rehin olarak göndermesi karşılığında 5 kadirge ve 15 gemiden mürekkep bir lojistik desteğin yanı sıra 500 şövalye ve 1000 de yayadan oluşan bir askeri birlik istemiştir. Haçlı yardımı sayesinde Türkleri Anadolu'dan atmayı planlamıştır.⁷⁰ Ancak bu talepler karşılanamamıştır. Venedik'in Macaristan ile Dalmaçya kıyıları yüzünden 1357'de harbe tutuşması bunu engellemiştir. Papalık Nuncio Pierre Thomas'ı Buda'ya göndererek Macaristan ile sulh yapmayı ve Haçlı ittifakı oluşturulmasını denemiş ve bunun için gerekli alt yapının oluşturulmasında başarılı olmuştur.⁷¹

Tam bu sırada 1357'de Orhan Bey'in 12 yaşındaki oğlu Halil'in Foçalı Rum korsanlarca İzmit Körfezinde esir edilmesi, ardından da Şehzade Süleyman'ın ölüm haberinin gelmesi tüm dengeleri alt üst etmiştir. Süleyman Paşa, Osmanlı tarihinde sultanlar kadar önemli çalışmalar yapmış ve devletin iradesinin hangi yönde tecelli edeceği noktasında etkili olmuş bir şahsiyet olarak öne çıkmıştır. Bu husus ünlü Fransız tarihçi Alfonse Lamartine tarafından bile dile getirilmiştir.⁷²

İyice yaşlanan ve yaşadığı bu olaylardan derin bir üzüntü duyan Orhan Bey oğlunun kurtarılması için İmparator Ioannis'e başvurmuş ve yardım istemiştir. Bu talep karşısında İmparator maddi ve siyasi kazanç elde etmek için şartlar ileri sürmüştür. Buna göre:⁷³

Osmanlı Devleti'ne geçmişten kalan borçlar silinecekti.

Bizans topraklarına karşı yapılan akınlar durdurulacak.

70 O. Halecki, *Un empereur de Byzance à Rome*, Londres, 1972.

71 İnalçık, *a.g.e.*, s. 54-55.

72 Salih Pay, « Rumeli Fatihisi Osmanlı Şehzadesi : Gazi Süleyman Pasa », *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 18, sayı :1, 2009, s. 287.

73 İnalçık, *a.g.e.*, s. 52.

Foça'ya gönderilecek gemilerin masrafları Orhan Bey tarafından karşılanacak.

Trakya'da bulunana Kantakuzen'in oğlu Mattheos'a yardım yapılmayacak.

Ortaya çıkan bu konjonktürün fetihleri zayıflattığı ortadadır. Buna ilaveten gazalara katılanlarda bir yılgınlık da meydana getirmiştir. Bunun üzerine Orhan Bey deneyimli bir kumandan olan Lala Şahin Bey ile birlikte oğlu Murad'ı Gelibolu'ya göndermiş ve akın yapmaması konusunda emir vermiştir. Orhan Bey, rehin tutulan oğlu Halil'in serbest kalması için birçok fedakârlıkta bulunmuştur. Öyle ki bunun için fetihlere bile ara verdirmiştir. Sonunda 30.000 Venedik altını ödemeyi kabul ederek Halil'in kurtarılmasını sağlamıştır. Bizans ise bu kurtarma olayından faydalanmaya çalışmıştır. Küçük kızı İren'i Halil'e nişanlamayı başarmış ve oğlu Halil'in veliaht olması sözünü de almıştır. Bu sayede bir barış dönemi kuracağına inanmıştı.⁷⁴ Ancak bu inancın boş bir kuruntudan ibaret olduğu açıktı. Zira Bizans'ın Türk geleneğinden habersiz olduğu anlaşılmaktadır. Sultan'dan sonra kimin yerine geçeceği konusunda devlet idarecilerinin ve ordunun da söz sahibi olduğunu dikkate almadığı gözükmektedir. Zira Şehzade Murad devrin önemli devlet adamı Lala Şahin Bey ile birlikte ordunun başında Gelibolu'da bulunmaktaydı. Halil olayından dolayı fetih politikasında 2 yıllık bir durağanlık olsa da devrin ileri gelenlerinin iradesi, akınlara devam yönünde olduğundan çok geçmeden Osmanlı akınları kaldığı yerden devam etmeye başlamıştır.

Osmanoğullarının Gelişim Sürecinde Fransa'da Siyasi Durum

Osmanoğulları'nın fetihlerle ortaya koyduğu genişleme sürecinde ileride mücadele edeceği Avrupa'nın hangi durumda olduğunun göz önünde bulundurulmasıyla tarihi sürecin daha bir bütünlük içerisinde değerlendirilmesi imkânı doğmuş olacaktır.

Kral Philippe Le Bel, krala danışmanlık hizmeti ve bir kısım idari görevleri de ifa edecek olan bir Konsey kurmuştu. Bu denli bir girişimin Dünya hâkimiyeti kavramının kurumsallaştırılmak istenmesinin bir sonucu olduğu açıktır. Şahıslar değil devletin idealinin öne çıktığı bir süreç yaşanmıştır. Konsey, ağırlıklı olarak, kilise yöneticileri, etkin burjuvalar, İtalyan ve Normandiyalılardan önde gelen tanınmış kişileri, Yahudilikten Hristiyanlığa geçen etkin kişiler, bankerler, toprak sahibi serf denen soylular ve hukuk profesörlerinden oluşmaktaydı.⁷⁵ Değişik sosyal katmanlardan gelseler de üyelerin ortak özelliklerinin devletin gelirlerinin önemli bir bölümünü ellerinde bulunduranlar olduğunu belirtmek mümkündür. Kral güçlü insanlarla güçlü olacağına ve devletin idealini gerçekleştireceğine inanmaktaydı.

74 İnalçık, *a.g.e.*, s. 53.

75 Jacques Marseille, *Nouvelle histoire de la France, de la Préhistoire à la fin de l'Ancien Régime*, c. 1, Paris, édition Perrin, 1999, s. 314.

Fransa'da bu gelişmeler olurken halka dayanan kurumsallaşma faaliyetlerinin Osmanlı Devleti'nde de olduğu vakidir. Mamafih, Osmanlılar fethettikleri yerlerde imaretler gerçekleştirerek, yerli Hristiyan halkın devlete olan bağına tesis etmeye ve mümkünse onların İslam'a geçmelerine zemin hazırlama stratejisini uygulamaya koymaktaydı. İstimalet hukuku tatbik edilmekteydi.

XIII. yüzyılın sonlarında bu gelişmeler olurken Osmanlı Beyliği'nin bağlı olduğu İlhanlı Devleti hükümdarı Aryun 1289'da Fransa Kralı Philippe Le Bel'e mektup göndermiştir.⁷⁶ Bu girişim Avrupa ile Asya'nın diplomatik ilişkilerinde çok önemli bir adım olarak kabul edilmekle birlikte mektup, mahiyeti itibariyle de bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Osman Bey'in gittikçe kendisini gösterdiği ve bağımsız bir beylik ve devlet olma sürecinde Moğollar ile Fransa'nın irtibatla olmaları anlam kazanmaktadır. Ancak mektubun gönderildiği tarihteki Osmanlı Beyliği'nin siyasi konumu ve yaptığı gazalar sonucunda elde ettiği güçle ilişkilendirmek mümkün değildir. Dolaylı olarak Fransa-İlhanlı diplomatik diyalogunu Müslüman varlık olması hasebiyle Osmanlı Beyliğiyle ilişkilendirebiliriz. Zira devrin en etkili İslam Devleti olan Memlukler hem Hristiyanların hem de Moğolların ortak düşmanıydı. Bizans, Fransa başta olmak üzere tüm Avrupa'yı haçlı birliği oluşturmak suretiyle Türkler üzerine kışkırtmaktaydı. Diğer yandan da Kudüs'ü elde tutan Memluk İslam Devleti'ne yönelik Moğolların ve Avrupa'nın dış bilemesi söz konusuydu. Tam da bu kerte de Haçlıları kışkırtan Bizans ile Osmanlı Devleti savaş halindeydi ve kısmi de olsa Osmanlıların İlhanlı Devleti'ne bir bağlılıkları söz konusuydu.

Moğol Hanı Aryun, Memluklere karşı Hülagu'nun uğradığı yenilgiyi unutmamış ve ne pahasına olursa olsun Mısır ve Suriye'yi işgal ederek neredeyse tüm Müslümanları emri altına almayı planlamıştır. Bu itibarla yaklaşık bir asırdır etkisi yok denecek kadar azalan Haçlı ittifakı kavramını alevlendirerek, Memlukler üzerine yürümek için Avrupa'da o dönemde yaptığı icraatlarla etkin konumunda olan Fransa kralıyla işbirliği içerisinde olmayı teklif etmiştir.⁷⁷ Görünürde Moğolların, Kral Philippe Le Bel'in genişlemek suretiyle elde ettiği güçten haberdar olduğu anlaşılmaktadır.

76 Söz konusu mektup Abel-Rémusat tarafından 1824'de Archive Nationale de France'da bulunmuş ve yayınlanmıştır. Rémusat'nin Moğolca olan mektupları tam anlamıyla anlayamadığı ve yanlışlar yaptığı söz konusudur. Bunun üzerine W. Kotwicz söz konusu mektupları tekrar incelemeye almış ve bugünkü halini ortaya koyacak bir çalışma gerçekleştirmiştir. Mektuplar için bkz : « En marge des lettres des ilkhans de Perse retrouvées par Abel-Rémusat », *Collectanea Orientalia*, no : 4, Lwow, 1933. Ayrıca analiz ve çeviri için Bkz : Antoine Mostaert, Francis Woodman Cleaves, *Les lettres de 1289 et 1305 des Ilkhan Aryun et Oljeitü à Philippe le Bel*, Massachusettes, Harvard University Presse Cambridge, 1962.

77 Antoine, a.g.e, s. 4. Bkz : M. D. Sinor, « Les relations entre les Mongols et l'Europe jusqu'à la mort d'Arghoun et de Béla IV », *Cahiers d'Histoire mondiale*, t. 3, s. 56.

Fransa ise Philippe Le Bel'in geliştirdiği ve resmi ideoloji haline getirdiği Summaria doctrina çerçevesinde Orta Asya ile ilgilenmeye çoktan başlamıştı. Nesturî kökenli Papaz Rabban Sauma, namı diğer Bar Sauma'nın mihmandarlığında Pers ve Orta Asya'ya Gobert de Helleville liderliğinde bir heyet gönderilerek İlhanlılar ile temas sağlanmıştı. Kısacası Fransa, Büyük İskender'in politikasının mirasçısı olarak Hindistan'a Orta Asya üzerinden inme planları yapmakta, İlhanlılar ise Ortadoğu'da hâkimiyet kurmak için güçlü Fransa'nın desteğini sağlamayı ummaktaydı. Çıkarların kesiştiği nokta ise her ikisinin de Müslümanların yaşadığı topraklar üzerinde operasyon yapma planlarıydı.

Aryun Han bu çerçevede 1290 kışında yola çıkacağını ve gelecek yılın ilkbaharında Dımeşk'ta olacağını, Kudüs'ü alınca da Fransız kralına vereceğini, bunun karşılığı olarak da kendisine hediyelerle birlikte yardımcı kuvvetler göndermesini istemiştir. Talebini içeren mektup Aryun'a giden heyetin başkanı Büyükelçi Buscarel de Gisolf tarafından krala iletilmiştir.⁷⁸

Belirtilen tarihten itibaren Fransa'nın Moğollar nezdine heyetler gönderdiği ve esas amacın Yakınoğu'ya yönelik Moğollarla birlikte çevirme harekâtı yaparak Müslümanları bölgeden atmak olduğu anlaşılmaktadır. Moğolların da buna taraftar olduğu görülmektedir ki, ikinci önemli mektup Olcaytu Han tarafından Kral Philippe Le Bel'e 1302'de gönderilmiştir.⁷⁹

Olcaytu Han'ın Fransa ile dostluğa önem vermesinin en önemli sebebinin Memlukler'e yönelik girişilecek bir harekâta Haçlı desteğinin bu devlet kanalıyla gerçekleşeceğine olan inancıydı. Bu mektup 1289 yılındakine oranla daha kesin ifadeler içermekte ve Fransa ile ortak bir birlik oluşturmayı isteyen bir iradeyi yansıtmaktadır. Mektupta dikkati çeken diğer bir husus ise, Olcaytu'nun Fransa kralına atfen "*kardeşleriniz arasında sorunları bitirin*" ifadesiyle Avrupa içi barış hususunu öne çıkararak Fransa'yı birliğe davet etmesidir. Buradaki kastın Fransa'da taç kavgası olmadığı bilgisini merkeze alarak yapacağımız analizde, Olcaytu'nun kardeşler arasında birlik ifadesiyle Avrupa içinde bir birliğin sağlanmasını kastettiği sonucuna ulaşmak mümkündür. Zira o dönemde Fransa-İtalya, Fransa-İngiltere arasında sorunlar yaşanmaktaydı. Çok geçmeden Yüzyıl Savaşları patlak verecekti. Gelineen noktada Olcaytu, top yekûn Avrupa'yı Memluk üzerine yürüterek Müslüman halkları idaresi altına almayı planlamaktaydı. Anlaşılan Avrupa- Moğol ittifakı ile Müslümanlara yönelik bir süpürme harekâtı icra edilecekti.

78 Abel Rémusat, « Mémoires des relations politiques des princes chrétiens et particulièrement des rois de France, avec les empereurs mongols », Paris, *Academie des Inscriptions et Belles-lettres*, no : 8, 1824, s. 430. Fransızcadan tercüme ederek mektubu sunduk.

79 Antoine Mostaert, Francis Woodman Cleaves, *Les lettres de 1289 et 1305 des Ilkhan Aryun et Oljeitü à Philippe le Bel*, Massachusettes, Harvard University Presse Cambridge, 1962, s.55-57.

İlhanlıların Müslümanlığa gittikçe artan bir oranda geçmeleri Moğol- Haçlı ittifakı projesini suya düşürmüştür. Bu sefer İlhanlılar Anadolu'daki Türklerin hamiliği sıfatını sürdürmeyi strateji olarak benimsemişler ve 1289'da başlayan ittifak projesinin rafa kalkmasına sebep olmuşlardır. Moğollarla ittifak sağlanamayınca; her savaştan yenilgiyle çıkmış ve Kudüs'ü de kaybetmiş Avrupa'nın Müslümanlara saldırma umudu kalmamıştır.

Philippe Le Bel'in dışarıya yönelik bir takım politik manevralar ortaya koyarken, Fransa içerisinde sorunsuz bir idare tesis ettiğini söylemek güçtür. Yeni Dünya görüşü çerçevesinde uygulamaya koyulan yayılmacı politikalar devletin giderlerinin artmasına sebep olmuştu. Lombardiyalılar ve Yahudiler'den ek vergi tahsil etmek suretiyle aradaki mali açığı kapatma yoluna gittiyse de toplanan vergiler buna yetmemişti. Ek çare olarak paranın ayarıyla oynanmış, bu da burjuva başta olmak üzere Kilisenin tepkisini çekmişti. Nihayet Philippe Le Bel'in 1296'de *décime* adlı kiliseye ödenen vergiyi devlete devretmesi, bardağı taşıran son damla olmuştur. Papa VIII. Boniface bir deklarasyonla bunun kabul edilemez olduğunu belirtmiş, hatta kralı dinen dışlamakla bile tehdit etmiştir.⁸⁰ Görünen o ki, Fransa kralı ile Kilise arasında çatışma kaçınılmaz hale gelmiştir. Kral, Papazların hazır bulunduğu bir ortamda "**Sezar'ın hakkını Sezar'a, Tanrı'nın hakkını da Tanrı'ya verin**" sözünü söyleyerek aradaki fikir ayrılığını derinleştirmiştir. Bunun üzerine karşılıklı açıklamalar kaynaklara geçmeye başlamıştır. Palmier Evek'i, Kral Philippe'in babasının belirsiz olduğunu, sahte parayı Fransa'da yaymak istediğini söyleyerek meselenin derinleşmesine neden olmuştur.⁸¹ Kralı itibarsızlaştırma çabaları yoğun olarak devam etmiş olsa da Kilisenin beklediği etki gerçekleşmemiştir. Bir kısım burjuvanın ve bir kısım bürokratların Philippe Le Bel'i destekledikleri görülmektedir.

Sonuçta 1302 yılında Paris Notre Dame kilisesinde baronların, doktorların, yargıçların ve kilise temsilcilerinin hazır olduğu bir toplantıda Philippe Le Bel'in ekonomi politikalarının uygun bulunduğu yönünde görüş bildirilmiştir. Bu aynı zamanda Kilisenin dünyevi alanda kendisinden başka bir otoritenin varlığını kabul etmesi ve mutlak hâkimiyetinin kusursuz olmadığı anlamına geliyordu. Hâlbuki skolastik düşünceye göre Kilise her ikisinin de tek sahibiydi. Ancak şimdi din ile ilgili işler Kilise tarafından yürütülecekti, dünyevi işler ise, kilise için dünyevi otorite sahibince yani kral ve şövalyeler tarafından idare edilecekti.⁸²

Kilisenin anlaşmaya rağmen kraldan hoşnut olmadığı, ortaya yaydığı haberlerden anlaşılmaktadır. Söylentilere göre Kral Philippe Müslümanlığa geçmiş ve haça da tükürmüştür.

80 Marseille, *a.g.e.*, s. 320.

81 Marseille, *a.g.e.*, s. 321.

82 Aynı sayfa.

Cinsi sapkınlık içerisinde olduğu ve bunu da yaygınlaştırmak için çalıştığı konusunda her tarafa haberler salınarak kralın itibarsızlaştırılması çalışması yürütülmüştür. Son olarak misyonerlere ait mal varlığının iadesini isteyen Jacques de Molay isminde birinin 1312’de diri diri yakılmasıyla tepkiler artmıştır. Bu olaydan sonra saray içerisinde cinsel münasebetler etrafında meydana gelen skandalların gün yüzüne çıkartılması dikkat çekicidir. Kilise mensupları tabiri caizse krala belden aşağı vurmaya başlamışlar ve kralın ailesiyle ilgili birçok skandal haberin duyulmasına çalışmışlardır. Nihayet 1314’de feci şekilde hastalıktan ölen kralın bu halini de Tanrı’nın bir gazabı olduğunu yayarak, Philippe Le Bel’in yaptıklarının ne kadar kötü olduğu ve Tanrı’nın kilise karşısına dikilen hiç bir güce fırsat vermeyeceği fikri aşılacak istenmiştir.⁸³ Neticede yeniden Kilise ve skolastik düşünce Fransa sarayına hâkim olmaya başlamıştır. Fransa kralının da bir güç sahibi olduğu fikri şimdilik etkinliğini yitirmiş, kilise idarecilerinin etkinliği siyasette artmaya başlamıştır.

Ortaya koyduğumuz bilgiler göstermektedir ki Osmanlı Beyliği’nin ortaya koyduğu fetih politikası yeşerirken, Moğollar gibi büyük tehlike arz edecek güç, iç çatışmalarla zayıflamış ve Anadolu’da geçici bir süreliğine nizam ve intizamı bozsa da bu bozulma kısa sürmüştür. Tekkeler etrafında toplanan Türkmen beyleri sosyal ve ekonomik yapının tekrar düzene girmesini sağladıkları gibi, eskiden olduğu haliyle yeniden bir güç oluşturma yönünde irade ortaya koyarak siyasi pozisyonlarını Bizans’a ve Moğollara karşı belirlemişlerdi.

Bizans da, sert geçen taht kavgalarına sahne olmuş ve Osman Bey’in fetihleri karşısında acizet içerisinde dışarıdan diplomatik destek arayarak direnmeye çalışmıştır. Eldeki bilgilerle göre Bizans nüfus ve ekonomik üretim olarak durma noktasına gelmiş ve dış yardımlarla ayakta kalmaya çalışan bir site devletine dönüşmeye başlamıştır. Avrupalı tüccarlara sağladığı lojistik destek sayesinde onların getirdiği hammaddeyle ayakta kalabilmiştir.

Bizans’ın Fransa ile akrabalık bağı kurduğu kaynaklarda geçmektedir. Osmanlı fetihleri genişledikçe düştüğü bu zor durumdan kurtulmaya mevcut akrabalık ilişkisinin yetmediği ortadadır. Zira Osman Bey’in etkin olduğu dönemde de Fransa’da devlet idaresinde bir zihniyet değişimi yaşandığını belirtmek gerekir. Sert skolastik düşüncenin etkisinin hüküm sürdüğü ve haçlı saldırılarında katalizör rolü üslenen kilisenin hegemonyası altında yönetilen Fransa’da, Kral Philippe le Bel’in girişimiyle Fransız aidiyetinin de devlet idaresinde etkin olması yönünde bir irade belirmeye başlamıştır. Buna göre Fransa kralları kiliseye bağlıdır ancak, Fransa Vatikan tarafından değil Fransız krallarınca yönetilmelidir ve Fransa kralları dünya hâkimiyetini kurmalıdır. Bu ideolojiye başlangıçta kilise, Hristiyanlığın da yayılmasına yarayacağı

83 Jacques Marseille, *Nouvelle histoire de la France, de la Préhistoire à la fin de l’Ancien Régime*, c. 1, Paris, édition Perrin, 1999, s. 322.

gerekeciyle destek vermiştir. Ancak sonraları Kralın bazı vergi ve toprakların devlete kalması yönündeki politikayı uygulamaya koymasıyla kral ile kilise arasında çatışma çıkmıştır. Bu süreçte Fransa'da baş gösteren ve nüfusun 3'te 1'ni yok eden veba salgını da Fransa'yı sarsmış ve yıpratmıştır. Ekonomik ve sosyal dengeler bozulmuştur.⁸⁴ Senyörler merkezi otoriteden uzaklaşarak kısmen otonom bir yapıya sahip olmuşlardır.

Ortaya çıkan bu siyasi ve dini kaostan Müslümanlara yaradığı söylenebilir. Müslümanlara yönelik savaş içerikli birçok proje uygulanma imkânı bulamadan sona ermiştir. Tüm bunlara karşı çaresizlik içinde kalan halk, kilisenin ortaya attığı Tanrı'nın gazabı ve bunun için kiliseye bağlanmasıyla belanın sona ereceği fikrini benimsemek zorunda kalmıştır. Şüphesiz bu fikir daha çok onları baskı altına almayı amaçlayan kilisenin stratejisinden başka bir şey değildi. Kilise diplomasiyi kullanarak dış destek temin etmiştir. Fransa'nın kilise ile ilgili yaşadığı sorunlar kilisenin İngiltere ile irtibatını arttırmıştır. Kilisenin bu noktada işini şansa bırakmadığı görülmektedir. Fransız krallarını yola getirmek için devamlı rekabet halinde oldukları İngiliz krallarını kullanmışlardır. Bu husus da din eksenli içeride bir kaynama meydana getirmiş ve süreç Yüzyıl Savaşları'nın başlamasıyla sonuçlanmıştır.

Kilise içerisinde Yüzyıl Savaşları'nın akabinde kaos yaşanmıştır. Napolili Bertelimeo Prignani, VI. Urban adıyla yeni Papa seçilmiştir. Kendisini İsa yerine koyduğu iddia edilen Papa'ya kardinallerden itiraz yükselmiştir. Muhafız grup sonunda da cebren Papa'nın Saint Pierre Kilise'sini terketmesini sağlayarak Robert de Geneve'in VII. Clement adıyla Papa seçilmesini sağlamışlardır. Yeni Papa'nın ilk işi Fransa'nın Avignon şehrine gelerek merkezini buraya taşıması olmuştur. Tüm bu yaşananlar analiz edildiğinde o dönemde Hristiyan dünyasında meydana gelen kaos ve ayak oyunlarının politikadan bağımsız olmadığı görülecektir. Papa kutsal bir varlık olarak kabul edilmesine rağmen, kardinallerin ona başkaldırması Hristiyanlıkta dogma olarak kabul edilen bir inancın politik çıkarılara ve hesaplara göre nasıl değiştiğini gösteren önemli bir örnektir. Ciddi bir dini tutarsızlık bu süreçte yaşanmıştır. Görünen o ki, Papa'nın Napolili olmasına Fransa itiraz etmiştir. Böylece İngiltere ve Fransa eksenli iki kutuplu bir Katolik dünya meydana gelmiştir.⁸⁵ Bu süreçte ise Osmanlı Beyliği devlete dönüşmüş, Bursa, İznik ve İzmit gibi önemli şehirler fethedilmiş ve Osmanlılar Balkanlar'da görülmeye başlamıştır.

Fransa kralı, İngilizler ile olan mücadeleden galip çıkınca, bu sefer akrabası olan Macar kralı Sigismund'a ve Bizans İmparatoru'na destek sağlamaya başlamıştır. Bu meyanda

84 Fawzi Sahili, *La Croisade de Nicopolis: probleme financiers et ideal chevaleresque*, Paris, thèse de doctorat, l'Université de Paris 7, 1986, s. 49-50.

85 Francis Rapp, *L'église et la vie religieuse au XIVième siècle*, s. 64.

Kudüs'ün Müslümanlardan alınması tekrar gündeme gelmiştir. Neticede üç asırdan beri duyulan Frank krallarına atfen söylenen kurtarıcı, Tanrı'nın kılıcı gibi sözler yeniden Louvre'da ve Sorbonne salonlarında yankılanmaya başlamıştır.

Şövalyelik ruhuna sahip olma iddiasıyla aslında kahramanlık yaparak sosyal ve politik bir statü elde etmenin moral motivasyonuna sahip maceraperestler, I. haçlı seferinden beri Fransa toplumunda önemli bir yer teşkil etmekteydi.⁸⁶ Ancak XIII. yüzyıl sonlarında uğranılan mağlubiyetler sonrasında Kudüs'ü ele geçirmeye yönelik organize edilen ordulara katılma, yerini Avrupa içinde macera aramaya bırakmıştı. Yüzyıl Savaşları'nın da sona ermesiyle, toplumda var olan bu kitlelerin Türkleri Avrupa'dan atma amacına yönlendirilmesi gündeme gelmiştir.⁸⁷ Öyle ki, başka bir ifadeyle, macera arayanlara ve işsiz kalan şövalyelere imkân doğmuştur. Türklerle savaşarak dünyevi emellerine ulaşmak. Kilise ise kendi içindeki tartışmalardan kurtulmuş ve mensuplarına yeni bir düşman göstermek suretiyle Avrupa'da hâkimiyetini sağlamlaştırmaya çalışmıştır.

SONUÇ

Anadolu Selçuklu Devleti zayıflayınca, Şeyh Edebalı'nın müritleri Alperenler Kayı boyu beyi Osman Bey'in emrine girerek ilayi Kelimatullah davasını yürütmüşlerdir. Böylece gaza mefkûresi yeniden Türkmenler arasında canlandı ve istimalet usulü benimsenerek Bizans ile çatışma içerisine girildi. Galibiyetler sayesinde Osmanoğulları beyliği kısa sürede bölgede etkin güç haline geldi.

Bizans, varlığını korumak için diğer devletlerle ittifak arayışına girdiyse de umduğunu bulamadı. Diplomasi, akrabalık ilişkileri bir nebze olsun yıkılmayı geciktirebildi. Bu süreçte Fransa en çok destek aradığı devlet oldu.

XIII. yüzyılda Türkler arasında cihan hâkimiyeti mefkûresi yeniden yeşermekte iken, Fransa'da da Kral Philippe Le Bel Sumaria Doktrina ideolojisini ortaya atarak, Fransa'nın dünya hâkimiyetini sağlayacağı iddiasıyla harekete geçti. Bu çerçevede Moğollar ve Bizanslılarla ittifak arayışlarında bulundu. Amaç Türkleri Anadolu'dan atmak ve Katoliklerce Kutsal olan yerleri ele geçirmektir. Bizans'a kısmen de olsa destek oldu. Ancak içeride meydana gelen karışıklıklar, taç kavgaları ve akabinde İngiltere ile olan yüz yıl süren savaşlar, Sumaria doktrina

⁸⁶ J. Huizinga, *L'automne du Moyen- Age*, 1975, s. 79.

⁸⁷ Sahili, *a .g.e*, s. 60.

kavramının çökmesine neden oldu. Anadolu'yu işgal eden Moğolların İslamiyet'e geçmeleri de Avrupalıların Müslümanları sıkıştırma projesini akamete uğrattı.

Avrupa'da güç dengeleri değişti. Bizans yalnız kaldı. Sırlar bile mücadelede zorlanınca Osmanlılar'dan yardım istedi. Karşılığında Cimpe Kalesi'ni verdi. Amaç Bizans'a destekte üs kurmaktı. Ancak Çimpe ile birlikte Osmanlılar, kurumsallaşmanın da verdiği güçle Avrupa'da akınlara başladılar. Bizans ise iyice silindi ve adeta İstanbul'a hapsedildi. O tarihten itibaren bir site devleti halinde yaşamayı bir devlet stratejisi olarak benimsedi.

Ortodoks olan Bizans'ın erimesi başta diğer Ortodoks unsurlar olan Sırlar, Bulgarlar ve Macarlar'da tepkiye neden oldu. Balkanlarda otorite boşluğu doğunca Osmanlıların ilerlemesi kolaylaştı. Diğer taraftan Bizans, Ortodoks-Katolik kiliselerini birleştirme karşılığında elde etmeyi umduğu desteğe kavuşamamıştır. Avrupa içinde meydana gelen Yüzyıl savaşları da Bizans'ın Katoliklerce korunmasına imkân vermemiştir.

Neticede hızlı bir biçimde Avrupa içine giren Osmanlılarla Ortodokslar arasında çatışmalar yaşandı. (Gelibolu'nun fethi, Sırpsındığı, Kosova Savaşları) Sıranın kendilerine geleceğini gören Katolik Avrupa da bunlara destek verince büyük savaşlar kaçınılmaz hale geldi. Fransa'nın liderliğindeki Katolik devletler kendilerine yönelik tehdidin farkına vardılar ve savunma pozisyonu aldılar. Özellikle İstanbul'un fethiyle Merkez Avrupa ile Osmanlılar amansız bir mücadele içine girdiler.

KAYNAKÇA

- A.E. Laiou, *Constantinople and the Latins, Thr Foreign Policy of Andronicus II (1282-1328)*, Cambridge, Massachussets, 1972, s. 311-322.
- Abel Rémusat, «Mémoires des relations politiques des princes chrétiens et particulièrement des rois de France, avec les empereurs mongols », Paris, *Academie des Insriptions et Belles-lettres*, no : 8, 1824, s. 430.
- Abel-Rémusat », *Collectanea Orientalia*, no : 4, Lwow, 1933.
- Ahmedi, *İskendername*, neşreden, I. Ünver, Ankara, 1982, 65 b, Atsız neşri, *Osmanlı Tarihleri*, Ankara, 1949.
- Akgündüz Ahmet, Öztürk, *Bilinmeyen Osmanlı*, İstanbul, OSAV, 2000.
- 'Alain Ducellier, M. Kaplan, B. Martin, F. Micheau, *Le Moyen age en Orient Byzance et l'Islam, Des Barbares aux Ottomans*, Paris, Hachette, 2003.
- Antoine Mostaert, Francis Woodman Cleaves, *Les lettres de 1289 et 1305 des Ilkhan Aryun et Oljeitü à Philippe le Bel*, Massachusettes, Harvard University Presse Cambridge, 1962.
- Claude Cohen, *Makhzumiyyat. Etudes sur l'histoire économique et financière de l'Egypte médiavale*, Leyde, 1977.
- Derviş Ahmed Aşıkı, *Aşık Paşazade Tarihi*, haz: Cemil Ciftci, İstanbul, Mostar Yayınları, 2008,
- Elisabeth Malamut, « La lettre diplomatique et l'ambassadeur à Bzance sous le règne d'Andronic II », éd : Denise aigle et Stéphane Péquignot, *La correspondance entre souverains, princes et cités-états*, Turnhot, Brepols, 2013.
- Francis Rapp, "L'Eglise et la vie religieuse en Occident à la fin du Moyen age", *Collection Nouvelle Clío*, no: 25.
- Fawzi Sahili, *La Croisade de Nicopolis: probleme financiers et ideal chevaleresque*, Paris, thèse de doctorat, l'Université de Paris 7, 1986.
- Ferhan Kırıldökme Mollaoğlu, « Sultan I. Beyazıt Dönemine Ait Grekçe Bir Anlatı », *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 2008, sayı: 24, ss. 129-146.
- Feridun Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, İstanbul, Kitabevi, 2. Baskı, 2003.
- Feridun Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Siyaset*, İstanbul, Timaş yayınları, 1. Baskı, 2009.
- Fuad Köprülü, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, İstanbul, 1981.
- G. Schulumberger, *Expédition des Almugavares ou routiers catalans en Orient de l'an 1302 à l'an 1311*, Paris, 1924.
- Halil İnalcık, *Devlet-i Aliye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I, İstanbul, İş Bankası yayınları, 2009*,
- Halil İnalcık, *Osmanlılar, Fütihat, İmparatorluk, Avrupa İle İlişkiler*, İstanbul, Timas yayınları, 2010.
- Hélène Ahrweiler, *Byzance et la mer, la marine de guerre, la politique et les institutions maritimes de Byzance aux VIIème- XVIème siècles*, Paris, Université de Paris, faculté des lettres et science humaines, thèse de doctorat, Presse universitaire de France, 1966.
- Işın Demirkent, « XIV. Yüzyıla Kadar Balkan Yarımadasında Bizans Hakimiyeti », *Kosova Zaferininin 600. Yıldönümü Sempozyumu*, Ankara, TTK, 1992, s. 9.
- İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara, TTK yayınları, c. 1, 2011.
- Johan Huizinga, *L'automne du Moyen- Age*, Paris, Edition Pavot, 1975.
- Jacques Marseille, *Nouvelle histoire de la France, de la Préhistoire à la fin de l'Ancien Régime*, c. 1, Paris, édition Perrin, 1999.
- Jacques Paviot, *Projets de Croisade 1290-1330*, Paris, L'Académie des Inscriptions et Belle Lettres, 2008.
- M. D. Sinor, « Les relations entre les Mongols et l'Europe jusqu'à la mort d'Arghoun et de Béla IV », *Cahiers d'Histoire mondiale*, t. 3, s. 56.
- "L'estoire de Eracles empereur et la conquête de la terre d'Outre mer", *Recueil des historiens des croisades, historiens occidentaux*, Paris, c. 2, 1859.
- L. Mavromatis, *La fondation de l'Empire serbe, le kralj Milutin*, Thesselanik, 1978, s. 89-119.
- Marco Polo, *Le Devisement du monde*, éd : Philippe Ménard, c. 1, Genève, 2001, s. 124-127. Bu sayfalar arasında Papa'nın mektubu yayınlanmıştır.
- O. Halecki, *Un empereur de Byzance à Rome*, Londres, 1972.
- Paul Gautier, "Un Récit Inédit du Siège de Constantinople par les Turcs (1394-1402)", *Revue des Études Byzantines*, sayı: 23, 1965, s. 100-117.
- Paul Wittek, *The Rise of the Ottoman Empire*, London, 1938.

Rodolphe Guiland, *L'Empire Byzantin entre 1341 et 1453*, Paris, Centre de documentation universitaire, Sorbonne, 1966.

Salih Pay, «Rumeli Fatih Osmanlı Şehzadesi Gazi Süleyman Paşa», *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 18, sayı :1, 2009, s. 287.